

... za koristi delavskega...
... Delavci so opravičeni do vsega, kar producirajo.
This paper is devoted to the interests of the working class. Workers are entitled to all what they produce.

PROLETARIAT

Entered as second-class matter, Dec. 6, 1907, at the post office at Chicago, Ill., under the Act of Congress of March 3rd, 1879.

Office: 4008 W. 31. St., Chicago, Ill.

Delavci vseh dežela, združite se!"

PAZITE
na številko v oklepaju, ki se nahaja poleg vsakega naslova, prilepljenega spodaj ali na ovitku. Ako je (535) številka...
tedaj vam s prihodnje številke našega lista poteče naročnina. Prosimo, ponovite jo takoj.

ŠTEV. (NO.) 534.

SLOVENSKO GLASILO JUGOSLOV. SOCIALISTIČNE ZVEZE.

CHICAGO, ILL., DNE 4. DECEMBRA, (DECEMBER 4.) 1917.

LETO (VOL.) XII.

Enaka plača.

Med socialistične zahteve, ki veljajo za sedanji družabni red, spada tudi ta, da naj se plačuje moškim in ženskam za enako delo enaka meza.

Ta zahteva ima mnogo nasprotnikov. Na eni strani stojijo podjetniki, katerim se ni čuditi, da večinoma nočejo nič slišati o taki enakosti. Na drugi strani so še velike množice delavcev, katerim se je nekoliko bolj čuditi, da ne razumejo te zahteve.

Za socializem je to stara točka. Odkar se more sploh govoriti o socialističnem gibanju, je bila vedno na programu. Razume se pa samo ob sebi, da je to del minimalnega programa, kajti kadar bo družba tako daleč, da se bo organizirala po socialističnih načelih, odpade vprašanje meze v današnjem smislu, prav tako kakor odpade tedaj govoriti tudi žensko delo v takih poklikih, ki niso primerni ženski naravi in ki so škodljivi njenemu organizmu.

S tem pač ne mislimo reči, da se uresniči v socialistični družbi "ideal" tistih malih dušic, ki venomer trobijo, da spada ženska v kuhinjo in v otroško sobo. Po našem prepričanju bodo ljudje v socialistični družbi bolj napredni, pa ne bolj nazadnjaški, kakor v sedanji in zato bodo imeli tudi boljše pojme o ženski.

Toda dokler še nismo v bodoči družbi, se moramo baviti z razmerami v sedanji, ker bi sicer postali puhli pridigarji, ne pa pionirji bodočnosti. V sedanjsi opravljajo ženske vsakovrstna dela, tudi taka, ki se jim prav slabo prilagajajo; in prav v današnjih dneh se žensko delo izredno množi. Izpremeniti ne moremo tega, torej moramo računati s tem dejstvom.

Kapitalisti označujejo socialistično zahtevo po enakih mezdah za nepravilno, pretirano, absurdno. Pri njih je bila od nekdaj navada, da so plačevali ženskam manj kakor moškim, tudi če so opravljale enako delo. Tako je v trgovinah, v pisarnah, v tovarnah in večinoma povsod.

Kapitalisti skušajo varovati svoje interese, čim bolj morejo. Nič se ni čuditi, da iščejo ceneje delavne moči. Če je mogoče, ustanovljajo podjetja v takih krajih, kjer še ni industrije in se dobivajo z dežele roke, ki ne najdejo zadovoljivega dela na kmetijah. Takih krajev je od dne do dne manj. Ampak najdemo se še kraji, v katerih se je naselila industrija, kjer se pa še ni razvila dobra delavska organizacija. Veliki kapitalizem, ki se svobodno giblje, počke rad take kraje, tudi če leže kje v Aziji ali Afriki.

Vsako podjetje se pač ne da ustanoviti kjersibodi ali preseliti kamorsibodi; pač pa se lahko

naseljujejo delavske moči iz drugih krajev, iz takih krajev, kjer se proletarci še niso podali v moderne delavske boje. V takem slučaju se ne vprašuje mnogo po narodnosti, po barvi polti, po veri in podobnih rečeh; merodajno je le to, da so importirane delovne moči cenejše od domačih.

Enaka je tudi navadna tendenca pri nastavljanju žensk. Pravi namen si pač lahko nadene krinko, za katero se skrjuje. Tako so podjetniki pogostoma nastopali kot dobronamerni človekoljubi. "Zakaj ne bi dobile tudi uboge ženske nekoliko zaslužka?" Če je na primer človek poslušal avstrijsko tobačno upravo, bi bil moral misliti, da je bila tobačna tovarna v Ljubljani ustanovljena le zato, da je nekoliko tisoč ljubljanskih žensk dobilo zaslužke. Kakšne ogromne dobičke je imel državni monopol od te "dobrote", se je previdno zamolčalo.

V splošnem so podjetniki le zato zaljubljeni v žensko delo, ker jim povzročajo manjše izdatke.

Včasih se seveda položaj na delovnem trgu izpreminja. Tu in tam zmanjkuje moških moči, kar se godi prav sedaj v mnogih deželah. Tedaj postane klie po ženskem delu splošen. Ali načelo, da mora biti žensko delo cenejše od moškega, ostane za kapitaliste tudi tedaj veljavno. Kajti taki so njihovi interesi.

Toda kapitalisti niso osamljeni. Z njihovim stališčem se strinja še mnogo delavcev, in sicer obojega spola.

Ženske same so dolgo smatrale in večinoma še dandanes smatrajo za naravno in opravičeno, da zaostaja njih plača za mezo enakega moškega dela. Odkar se je mož postavil za gospodarja v družbi, se je priznavalo ženski manj pravice, kakor moškemu. Polagoma se je ženska v tem razmerju navadila, da se je sama smatrala nekako za manj vredno. V javnem in v privatnem življenju je stala tisočletja v ozadju. In ko so se ji v kapitalistični družbi odprla vrata tovarne, se ji je zdelo, da mora to smatrati za nekakšno milost in biti hvaležna, da se ji sploh daje delo.

Kdo naj se čudi temu, ko je še moških delavcev na kufe, ki mislijo, da morajo smatrati kapitalista za dobronamernika, ker jim daje "kruha?"

Če so ženske tedaj še slišale, da je njih telesni organizem slabšeji od moškega, da so njih življenske potrebe manjše, da ne pije in ne kade, da ne čitajo toliko, kolikor moški ali pa sploh nič, da se jim "ni treba" brigati za javne zadeve, ki tudi povzročajo stroške, so bile navadno popolnoma prepričane, da ne morejo zahtevati toliko plače kolikor moški.

Moški delavci — ne le ročni, ampak tudi du-

ševni — so smatrali žensko delo enostavno za umazano konkurenco. Ampak tudi s tega stališča niso postopali dosledno.

Da je žensko delo konkurenca, je seveda resnično. Toda pozabiti se ne sme, da je konkurenca načelo kapitalističnega sistema sploh. Edino sredstvo, da se zmanjša ta mora, je organizacija.

Konkurenca je med velikimi in malimi podjetji; konkurenca je med velekapitalisti samimi; konkurenca je tudi med delavci. Če se importirajo črni z juga v severne države, je to konkurenca za domače belokožne in tudi črnoptolne delavce. Vse priseljevanje delavcev je konkurenca. In te konkurence ne bo kraja, dokler ne bo vse delavstvo do zadnjega proletarca organizirano. Le z organizacijo se more doseči, da ne gre noben član ceneje delat, nego je skupnost sklenila; le z organizacijo se more doseči, da se skrči delovni čas tako, da ne ostajajo nikjer brezposelne roke, ki so prisiljene v konkurenco.

Kapitalistični sistem se bo moral umakniti socialističnemu, kadar bo zadostna večina proletariata organizirana. Delavstvo ne bo čakalo, dokler ne pride zadnji zaspani, duševno nesposobni ali neznačajni proletarci do prave zavesti, ampak si bo vzelo zmago, kadar bo dovolj sposobno, dovolj močno zanjo. Računati je torej s tem, da bo, dokler traja kapitalistični sistem, tudi gotova manjšina nezavednega delavstva. Ta manjšina bo vedno povzročala kolikor toliko konkurenco. Organizacija pomeni obrambo proti kapitalističnemu izkoriščanju, pomeni pa tudi obrambo proti taki konkurenci.

Ako vzamemo ta dejstva v poštev, moramo priti do zaključka, da postopa moško delavstvo skrajno kratkovidno, ako odobrava slabše plače za žensko delo. Prav s tem postaja konkurenca umazana.

Ako dobi podjetnik ženske moči ceneje od moških, je to nevarno moškim delavcem. V mnogih podjetjih namreč ne velja pretveza o slabšem ženskem organizmu nič. Delo pri neštevitih mašinah zahteva veliko več inteligence; paznosti, prisotnosti duha, vztrajnosti, kakor pa robustne telesne moči. V takih slučajih nadomešča ženska moška popolnoma. Ako se zadovoljuje ženska z manjšo plačo, je to za podjetnika očitne dobičke; naravno je, da bo tedaj rajši jemal ženske in s tem se za moškega zmanjša prilika, da pride sam do dela. Le ako izgubi podjetnik to možnost dobička, to se pravi, ako ni žensko delo nič cenejše od moškega, se zopet zboljša prilika za moža.

S tem se pa tudi zboljša prilika, da se pridobijo ženske za organizacijo. Dva glavna vzroka vplivata na to.

Prvi je ta, da se proletarci v najslabših razmerah najteže organizirajo. Predvsem jim manjka za to potrebne samozavesti. Beda tlači človeka v ponižnost. Čim manjši je košček kruha, tem večji je strah, da bi ga bilo mogoče izgubiti. Tudi za ženske velja to, da jim je ideja organizacije dostopnejša, ako dosežejo nekoliko boljši materialni položaj, da morejo vsaj bolj razmišljati o njem.

Drugi vzrok je ta, da bo smatrala ženska moškega delavca za svojega nasprotnika, dakler bo opazala, da ji n eprivoščijo boljšega položaja. V delavcu, ki zahteva zanjo enako plačo, spozna svojega zaveznika, in tedaj bo razumela tudi njegov klie v organizacijo.

To pa mora biti cilj moških delavcev. Da bi se odpravilo žensko delo v kapitalistični družbi, je popolnoma brezupno. Preveliko je že število žensk, ki so odvisne od dela svojih rok. Sedanjí svetovni dogrdki pomnožujejo to število od dne do dne. Poleg tega nastajajo včasih razmere v industriji, ki zahtevajo silno pomnoženo število delavnih rok, razmere, v katerih primanjkuje moških delavcev in je brez ženskega dela nemogoče izhajati. Tak je na primer sedanji položaj. Zelo verjetno je, da bo podobno tudi po vojni, vsaj v nekaterih deželah. Vprašanje, s kakšnimi sredstvi se bodo omogočila vsakovrstna dela, je sicer še nerešeno; ampak nujnega, neizogibnega dela bo več; kakor se marsikomu sanja, in sredstva se bodo morala dobiti, če ne na en način, pa na drugi. Vse kaže, da bo tedaj tudi potreba ženskega dela velika in moški delavci ga bodo sami morali odobravati, da jim ne bo treba nečloveško garati.

Da se pa iz tega ne izleže nevarna konkurenca, more preprečiti le organizacija, ki se ne sme ozirati na spol. Taka organizacija je logično le tedaj mogoča, ako priznava vsem svojim članom enake pravice in jih zagovarja in brani. Te enakosti pravice ne more biti brez enakosti plače.

Naprav ženskim delavkam je načelo enake plače za enako delo le pravično. In delavsko gibanje mora biti pravično. Razum tega pa vidimo, da je enaka plača delavk tudi v interesu moških delavcev. Enaka plača je njih varstvo zoper nevarno konkurenco. Zaradi tega mora priti povsod, kjer je delavstvo zavedno in razume svoje resnične koristi, do veljave načelo: Za enako delo enaka plača!

Konfiskacija zasebne lastnine.

Naši nasprotniki, ki bolje vedo, kaj hočemo, nego mi sami, in ki znajo "državo prihodnjost" vse bolj sigurno opisati nego mi, so tudi iznašli, da ne bo mogla socialna demokracija svojega gospodarstva nič drugače prevzeti, kakor če bo razlastila (ekspropriirala) rokodelce in kmetje, katerim bo vse konfiscirala (brez odškodnine), in to ne samo hiše in polja, marveč tudi vse najbolj potrebno opravilo in — hranilnišne knjižice. To je proti nam glavna agitacija — poleg že omenjene razručitve vseh družinskih vezi.

Na to je pripomniti, da na noben način taka konfiskacija ni pogoj bistva socialistične družbe. O tako konfiskaciji socialistični program prav nič ne govori. Ne morebiti iz strahu, da bi radi tega od sebe odbijali ljudi, ki kaj imajo, ampak enostavno radi tega, ker se o tem z gotovostjo ne da prav nič reči. Za gotovo se more le izjaviti, da napravlja tendenca gospodarskega razvoja za potrebno, da preidejo velepodjetja (kjer se v velikem proizvajajo) v last družbe in da jim družba gospodari. Na kakšen način se bo to zgodilo, kako se izvrši ta prehod, ali se bo neizogibno razlastenje (ekspropriacija) izvršilo potem potom konfiskacije, ali potom odkupa, ali bo mirno ali nasilno — to so vprašanja, na katere ne more noben človek dati odgovora. Tudi sklicevati se na nekdajnost, na prošlost tu ne pomaga. Prehod se more izvršiti na najraznovrstnejše načine, kakor se je to zgodilo z bremeni fevdalnega gospodarstva, ki so se tudi v raznih deželah na različne načine odpravila. Način prehoda je odvisen od splošnega položaja, v katerem se bo izvršil, od moči in nazora vsakega razreda, ki pride v poštev pri tem i. t. d., torej od razmer, ki se v naprej ne morejo preracunati. V zgodovinskem razvoju igra "nepričakovanost" največjo vlogo.

Razume se samoobsebi, da žele socialni demokratje, da bi naj bilo tisto neizogibno razlastenje velepodjetja čim najmanj občutno, mirno, soglasno. Zgodovinskega razvoja pa ne bodo do locale niti naše lastne želje, niti one naših nasprotnikov.

Na noben način se ne more reči, da izvedba socialno demokratskega programa zahteva pri vseh razmerah, da se ona lastnina, koje razlastenje bo potreba, konfiscira.

Z gotovostjo pa moremo reči, da napravi ekonomični razvoj le ekspropriacija enega dela ob-

stoječe lastnine za potrebno. Kar hoče, je zadružna last proizvodnih sredstev; zasebna last sredstev za osebno porabo ne bo s tem na noben način dotaknjena. To ne velja le glede živih, pohištva i. t. d. Spornimo se le tistega, kar je bilo rečeno v razpravi "O kapitalističnem razredu" glede hranilniš bank. Te so sredstva, da dobe kapitalisti v roke premoženje nekapitalističnih razredov. Vsaka mala hranilna vlogica je sama zase brezpomembna za obrat kapitalističnega podjetja. Ko pa se te vlogice in vloge združijo, nastane moč, ki vrši funkcije kapitala. Ko začno prehajati kapitalista podjetja v last družbe, začne se tudi zmanjševati možnost, da se nalože vse hranilne vloge plodonosno. Polagoma prenehajo biti kapital in postanejo zgolj neobestujejo se zaklad, konsumcijski fond. Pa to je vendar nekaj povsem drugega kot konfiskacija hranilnih vlog.

Taka konfiskacija pa ni le iz ekonomičnih razlogov nepotrebna, tudi iz političnih razlogov je popolnoma neverjetna. Male hranilne vloge so večji del last izkoriščevalnih razredov, to je onih, kojih moč edina uvede v družbo socializem. Le tisti, kdor smatra te razrede za brezumne, bo verjel, da začno prevzemati proizvodna sredstva v svoje roke s tem, da se oropajo najprej svojih-prepotrebniš grošev!

Prehod v socialistično proizvodnjanje ne potrebuje brezpogojno ne le ekspropriacije konsumcijskih sredstev, tudi razlastenja vseh proizvodnih sredstev ne zahteva. Zdruga je tisto, kar hoče in napravlja socialistično družbo. Zdrugno skupno proizvodnjanje zahteva tudi zadružno (skupno) last proizvodnih sredstev. Kakor stoji zasebna last proizvodnih sredstev v nasprotju z zadružnim delom v velepodjetju, tako je z zadružno ali družabno lastnino v malem podjetju.

Malo podjetje (proizvajanje v malem) zahteva zasebno last proizvodnih sredstev. Odprava zasebne lastnine za proizvodnjanje v malem bi bila brez smotra, ker gre vendar tendenca socializma za tem, da delavecem v roke potrebna proizvodna sredstva. Mala podjetja naj se torej ekspropriirajo vseh proizvodnih sredstev, samo da se jim jih zopet nazaj vrne. No, to bi bilo lepo upočetje!

Za prehod v socialistično družbo ni pogoj, da bi se razlastili mali rokodelci in mali kmetje. Ta prehod jim ne bo ničesar vzel, temveč jim

bo še najbrže prinesel gotove koristi. Ker ima socialistična družba tendenco, da dopolni blagovno produkcijo za direktno porabo, kakor smo pač videli, razume se tedaj samoobsebi, da mora imeti tudi stremiljenje, da izpremeni vse datjave družbe, davke ali kake obresti hipotek, ki so prešle v družabno last — v kolikor se niso že odpravile — iz denarnih datjavet v narvalne datjave, mesto novece — blago, žito, vino, živina. To pomeni pa za kmeta velikansko olajšavo. Danes že čisto po tem hrepena. Pa je za gospodarjenča blagovne produkcije kaj takega nemogoče. Le socialistična družba more to napraviti in s tem odstraniti glavni vzrok pogina kmetijskega gospodarstva.

Kapitalisti so, ki dejansko razlastičajo kmete in rokodelce, kakor smo videli. Socialistična družba napravi temu razlastičenju šele konec.

Seveda ne bo ekonomični razvoj po socializmu zadrževan. Nasprotno, ta je edino sredstvo, ki mu omogoči napredek. Kakor v sedanji družbi, tako se bo tudi v socialistični velepodjetje čim bolj razširjalo in požiralo mala podjetja, drugo za drugim. Pa tudi tu velja to, kar vedno o družini in zakonu. Smer razvoja ostane ista, ali socializem odpravi vse grde, in bolečine proizvodnje prikažni, ki v današnji družbi spremljajo tok razvoja, socializem bo izkušal vsem koristiti z dobrim.

Če danes izpremeniš kmeta ali rokodelca z malega podjetja v delavca velepodjetja, tedaj je to izprememba posedujočega moža v proletarca. V socialistični družbi postane kmet ali rokodelca, ko preide k delu v združnem velepodjetju, solastnik vseh koristi velepodjetja; njegovo stališče se zelo zboljša; njegov prehod od malega podjetja v velepodjetje (od proizvodnjanja v malem na proizvodnjanje v velikem) ni več primerljati izpremembi posedujočega v proletarca, prej je: iz malo posedujočega v mnogo posedujočega.

Proizvajanje v malem propade in ga je nemogoče zadržati. Ali le socialna demokracija omogočuje kmetom in rokodelcem v njih celoti, da postanejo delavci v velepodjetju, ne da bi padli v proletarijat. Le v socialistični družbi more iz propada kmetijskega in rokodelskega gospodarstva, ki brezpogojno pride, nastati izboljšanje položaja tako kmetov kakor rokodelcev.

Ekonomični razvoj ne bo poganjala več konkurenca, ki izkorenini nazadnjaška podjetja in

razlasti njih posetnike, ampak ona privlačna sila, ki jo višje razvita podjetja in podjetniške oblike izvršujejo na delavce nazadnjaških podjetij in podjetniških oblik.

Ta način razvoja ni le brez bolečin, je tudi hitrejši kot oni, ki ga povzročajo konkurenca. Danes, ko se uvedba novih, višjih proizvodnih oblik ne more uveljavljati, ne da bi razlastila imetelje nazadnjaških podjetij, ne da bi povzročila boli in revščino velikih delavskih množic, ki postajajo odveč, zadane vsak ekonomični razvoj na trdovratno nasprotovanje. Videli smo, kako se proizvajaleci trdo drže čisto preživeli se proizvodnih oblik, kako obupno se jih oklepajo kolikor časa le morejo še dihati. Še nikdar ni bil noben proizvodni način tako revolucionaren, kot je dandanašnji, še nikdar ni proizvodni način napravil tekom enega stoletja na vseh poljih človeške delavnosti tako velikanskih preobratov, in vendar, koliko razvalin zastarelih, preživeli proizvodnih oblik je ostalo še ohranjenih!

Kakor hitro izgine strah, da boš vržen v proletarijat, če opustiš svoj samostojni obrat, kakor hitro se uveljavijo koristi družabnega proizvodnjanja na veliko za vse, pri njem udeležene, na vseh najrazličnejših poljih, kakor hitro bo dana vsakemu možnost, da bo te koristi tudi užival, potem bodo samo še norci tisti, ki bodo hoteli ohraniti zastarele proizvodne oblike.

Kar se kapitalistični veleindustriji tekom enega stoletja ni posrečilo, doseže socialistično velepodjetje v kratkem: da bo namreč posedlo nazadnjaško proizvodnjanje v malem. Doseglo se bo to brez razlastenja s privlačno silo koristnejšega proizvodnjanja.

Kjer še kmetiško proizvodnjanje ni blagovno proizvodnjanje, ampak le glavno proizvodnjanje za lastno porabo, tam bo še kmetiško poljsko gospodarstvo nekaj časa obstajalo, tudi še v socialistični družbi. Končno pa bodo tudi v teh krogih porazumeli koristim družabnega proizvodnjanja na veliko.

Prehod od proizvodnjanja v malem v proizvodnjanje na veliko pospeši in olajša to, ker se neprestano že odstranjujejo nasprotja med mestni in deželo, glavno s tendenco, da se industrija razvija tudi po kmetih; ta tendenca pa je v krvi socialistične družbe. Moramo se tu žalbog s tem zadovoljiti, ker bi nas temeljitejša razprava predaleč vodila.

Slovensko republikansko združenje.

SEDEŽ V CHICAGO, ILL.

IZVRŠEVALNI ODBOR:

Frank Bostič, Filip Godina, Martin V. Konda, Etbin Kristan, Frank Kerže, Anton J. Terbovec, Jože Zavertnik.

NADZORNI ODBOR.

Matt. Petrovich, Ludvik Benedik, Frank Veranič.

CENTRALNI ODBOR.

John Ermenc, Ivan A. Kaker, Ivan Kušar, Anton Motz, Frank Mravlja, Jacob Muha, Matt Pogorele, John Rezel, Joseph Steblaj, Frank Šavs, Fr. Udovich, Andrew Vidrich, Stefan Zabrie, Leo Zakrajšek, Anton Zlogar.

(Opomba. Zastopniki organizacij in listov, ki se doslej še niso prijavili, postanejo člani centralnega odbora, čim se pravilno prijavijo in izjavijo, da se strinjajo s temeljnimi načeli S. R. Z. — Naslov za pisma in denarne pošiljave je sledeči: Anton J. Terbovec, P. O. B. No. 1, Cicero, Ill.)

Iz Lexington, Ky. poročajo: Enajst premogarjev, ki so bili obtoženi in obdolženi, da so streljali na čete Združenih držav, ki so varovale premogovnike v Kentuckyju za časa premogarske stavke, je bilo oproščenih vse krivde. Sodnik Evans je razsodil, da ni nobenih dokazov, da bi bili stavarji storili kakšen zločin. Obravnava proti drugim obtoženim premogarjem bo trajala najbrž cel teden.

Sodrugu Andresu v Clevelandu.

V zadnji številki "Radničke Straže" se zaletavate v mene, očitajoci mi "farizejstino," ki ste jo Vi baje izsledili na dveh mojih predavanjih v Clevelandu. In nazadnje pravite, da nisem odnesel "lovorjev" iz Clevelanda.

Čenjeni sodrug Andres, če je Vam toliko za lovraje, meni ni zanje nič. Vendar se pa zelo varate, če mislite, da je Vaš napad duhovit, ali pa v katerem koli oziru "velik," da bi zaslužil lovor. Da je zelo malenkosten, Vam lahko dokažem s tem, ker govorite v svojem dopisu neresnico.

Na predavanju o Slovenskem republikanskem združenju mi je bilo res med drugim predloženo vprašanje, kakšna je razlika med Jugoslovansko socialistično zvezo in Slovenskim republikanskim združenjem. Vi pravite, da sem na to odgovoril sledeče:

"Jugoslovanska republikanska organizacija je jedna čisto neodvisna politična organizacija, koja nema nikakove veze sa J. S. Savezom, no svaki član J. S. S. može biti njezin član. Socijalizam je jedna preveć opsežna nauka, koja treba mnogo vremena, da bi je narod mogao shvatiti, dok republikansko udruženje ima veći upliv kod naroda a mi moramo narod odvratiti od monarhističke ideje i predobiti za republiku."

Ta Vaš citat je popolnoma neresničen. Na omenjenem predavanju je bilo okrog 400 ljudi in nanje se sklicujem za priče. Kar sem odgovoril na vprašanje, je bilo približno sledeče:

Član Jugoslovanske socialistične zveze more

biti le socialist, človek, ki priznava socialistični program in se bojuje za njega uresničenje. Če se kdo poteguje za republiko, ni s tem še socialist. Ampak naravno je, da se socialist tam, kjer si stojita monarhizem in republikanstvo nasproti, poteguje za republiko. Slovensko republikansko združenje je organizacija, ki ima omejen cilj, namreč jugoslovansko federativno republiko. Kdor odobrava ta cilj, je lahko njen član. Ta cilj ni v nasprotju s socialističnim delom, zatorej je tudi socialist lahko član te organizacije. Ampak od nje ne pričakuje socializma; temu cilju služi socialistična stranka in J. S. Z.

Sodrug, ki mi je predložil vprašanje, se je zadovoljil z mojim odgovorom, česar najbrže ne bi bil storil, ako bi bil odgovarjal tako, kakor Vi pripovedujete. Stavek, da je socializem proširen nauk, ste si Vi na lepem izmislili. Če torej kdo uganja farizejščino, se blagovolite sami prijeti za nos.

Kar se tiče mojega predavanja v klubu, nisem v njem niti omenil "Radničke Straže." In če Vi niste za mir za vsako ceno, tedaj ne vem, čemu se sploh vznemirjate. Govoril sem tam dosti jasno; ampak kdor, kakor Vi, namenoma noče razumeti, mu ni mogoče pomagati. Čudno se mi pa zdi, da ste sedaj naenkrat tako ošabni, medtem ko ste tam govorili v precej drugačnem tonu.

Kdo se je motal, se pač lahko spozna iz Vašega vprašanja, zakaj naj bi bili socialisti za vojno za vsako ceno; ko sem Vas vprašal, kdaj sem

kaj takega trdil, ste se "motali," da je to nesporazum.

Iz Vašega nastopanja spoznavam, da Vas še ne bom mogel jemati za učitelja socializma; moradam se par let življenja in se še kaj naučim, gotovo pa tudi Vam ne bo škodilo, ako priznate sami sebi, da bi se bilo treba še tuintam kaj naučiti, preden boste mogli tako prevzetno nastopati, kakor se Vam sedaj ljubi.

Kar se tiče Vaših vprašanj, je le eno tako, da zasluži odgovor. Socialist ne more biti član dveh nasprotnih političnih strank; to je gotovo. Ampak Slovensko republikansko združenje ni politična stranka, temveč organizacija, ki ni s socializmom nikakor v nasprotju. Tista Vaša fraza o "republikanski buržoaskog' kova" je popolnoma neslana — "za opseniti prostoto." Če Vam je res kaj za socializem, pa ne za prazne deklaracije, morate razumeti, kar je že davno Engels povedal, da je republika tista specifična oblika, v kateri se more uresničiti socialistični program. Če torej držite križem roke, kadar se snuje monarhija, pomagajte ovirati socializem, pa se zvijate s frazami, kolikor se hočete.

Kar se tiče "prevelike obsežnosti socializma," sem Vam že povedal, da ste si to sami izmislili. Sploh se mi zdi, da je Vaša fantazija zelo bujna — na škodo drugih funkcij Vašega intelekta.

E. Kristan.

O gozdu in nekaterih njegovih ljudeh.

Načrtal dr. H. Dolenc.

Nadaljevanje

Moč narode je res zapeljiva in kdor se je gozda privadil, njemu se na pomlad in jeseni godi kakor ptici selilki. Nazaj mora še enkrat v pomladno veselje in posloviti se mora od jesenske obilnosti, ko ima gozd polne in še marsikaj, kar si zna gozdar prilastiti. "Prva pomlad je glad", sem že slišal reči, toda ko hitro jame v gozdu iz tal kaliti, se nahajajo naravni priboljški, ki se jih okoristi vsak gozdar. Mavrah se jako dobro prilježe, da je le slan in na oglju pečen. Polh se vsako leto prikaže ob soku in kaj dobro prebeli suhe žgance. Potem pa pridejo na vrsto jajca različnih ptic in tudi posebno izdatna divjih kokoši, katerih je eno gnezdo za dva dni zadosti. Pa tega ne pravim, da bi hotel koga ovaditi, ali zvedel sem pri svojih znancih marsikaj, česar sam sebi in najemnikom lova nisem smel povedati. Zatorej o teh priboljških tudi ne bom nadalje govoril.

Povem naj o gobarjih le še to, da za največjo nalogo so imeli pot okrog Snežnika v enem dnevu. Mlajši so se je še lotili, starejši so pa pripovedovali, da so jo dostikrat naredili. Črez Tivro mimo Treh kalfičev črez Grdo drago, Zatrej, Mogočnjak in nazaj na Padežnico in črez Dešenico zopet na Mezališče je dobrih osem ur hoda po grdem svetu, in kdor naredi to pot in prinese še napol-

njeno vrečo k bajti in po poti lazi še na drevje, je gotovo korenjak. Kot v tedanjem času najbolj krepkega sem spoznal Opeka iz Loza, ki je od bajte onkraj Snežnika v enem dnevu prinesel domov poltretji cent. Tudi doma gobar ni še imel pravega počitka. Še enkrat je moral kose do prav čistega mesa osnažiti, posamezne kose ploščeno stolči in na solcu posušiti, da so bili potem za tehtnico in za prodaj.

III.

Gozdarjem, katerim je treba žilave vztrajnosti in junaške kreposti, je prištevati kunarje. Že za Valvazorja je slovela naša dežela radi obilnosti in kakovosti kožuhovalne. Na ljubljanskem semnju v sv. Pavlu, januarja meseca, so dohajali kupovalci kož iz daljnih krajev in celo iz severne Nemčije. Že takrat, v dobi Valvazorjevi, je imela koža kune zlatice vrednost manjše krave in celo postava je določevala stanove, katerim je bilo dovoljeno s to kožuhovalno se ponašati. Leta 1873. so plačevali nabiraleci kožuhovalne na lieu mesta kožo zlatenke s petnajstimi goldinarji. Ni torej čuda, da so ljudje ob gozdu in v zimskem času od nekdanj zasledovali živali, ki dajo kožuhovalno, in da se pečajo s tem še dandanes. Tudi li-

sica, jazbec, posebno vidra, dihur in kakor sem že omenil, polh dajo dober zaslužek, ko pridejo v past in pest. Ali prva je kuna, za katero so se izvežbali v naših gozdih pravi strokovnjaki. Kunar je vsak bolj ali manj tudi lovec za drugo zver in domalega zna vsak rabiti tudi puško — s pravico ali brez nje, tega ne bom preudarjal; jaz nisem nikoli nobenega vprašal, ima li orožni list ali privolenje za lov. Ko hitro smo stopili v gozd, smo bili tovariši, "doma pa vsak svoj gospod." Poznal sem ljudi, ki so na jesen premišljevali, bi li šli črez zimo na Hrvaško za zaslužkom kot drvarji, ali bi ostali doma in se pečali s kunjim lovom. Ako je zima ugodna in ima kožuhovalna dobro ceno, je tudi doma dober zaslužek. Ugodna je pa zima takrat, kadar pogostoma zapada sneg, pa ne predebel, ker to daje sled in ne prehude hoje. Vztrajen pešec pa mora biti kunar in snega in mraza se ne sme zbiti, in zatoraj sem že skrajja omenil, da kunar mora biti cel korenjak.

Kun je dvoje vrste: so belice in zlatice. Prva je bolj znana, ker se nahaja povsod po naši deželi in celo v poslopih se ugnezdi ali jih pa obišče po zimi. Zlatice je pa gozdna žival. Kjer ni debelega, širnega in skalovitega gozda, tam zlatice ni. Ona rabi velik hlev, kakor pravi svet, in ji ni nič za to, ako preišče eno noč tudi več

stotin oral gozda. Belica ima belosivkasto podlanko in črnikasto reso, na vratu pod glavico pa snežnobelo liso. Zlatice pa ima zlatorjavkasto podlanko, bolj rjavo nego črno reso, na vratu pod glavico pa krasno, bolj ali manj rumeno liso, ki se v resnici žari kot zlato in ji daje ime zlatice. Imenujejo jo tudi zlahtnico, ker je nje kožica, čeprav manjša od beličine, vedno precej dražja. Tudi bolj vitka je zlatice od belice in po drevju je bolj poskočna kakor verica, kateri je največji strah, ker njena gnezda ji dostikrat služijo za posteljo, nje život pa ponajveč za hrano. Brehm pripoveduje, da je prešinjajoče gledati, kako verica bega z drevesa na drevo pred zasledujočo jo zlatice, kako s trepetajočim glasom iznanjuje svoj smrtni strah, da se upehana kar z vrha drevesa vrže do tal, da bi si otela življenje, da pa zlatice le redkokdaj uide, ko jo je zasledila. Jaz to Brehmu verjamem, ker sem se sam prepričal, da je verica, koder prehaja zlatice, zelo redka, in po mojem mnenju so ta, polh in pa miši glavni živeži zlatice. Zakaj, to že povem. Belica ne hodi rada po drevju, ponajveč se umakne na drevo le, ko ji preti nevarnost, n. pr. pred psom. Veverico, miši in polha pa zasleduje tudi ona, pobira pa tudi sadje in pri poslopiju je tudi kuretini zelo nevarna.

(Dalje prihodnjč.)

Nekoliko številok.

Številke so zelo suboparna reč. Vendar se je treba včas tudi z njimi baviti. Če hočemo govoriti resnico, moramo reči, da se bavijo kapitalisti mnogo bolj z njimi, kakor delavci. In to je napaka. Namreč: Napaka ni na strani kapitalistov. Oni imajo prav, da se mnogo bavijo s številkami. Brez tega ne bi mogli biti njihovi profiti nikdar taki, kakršni so. Napaka je na strani delavcev, ker so jim številke premalo mar. Prav pogostoma se brigajo sploh le za tisto številko, ki izraža na "pay day" njih zaslužek.

Delavci si morajo pripraviti do zavesti, da je to veliko premalo. Tudi če nekoliko preračunajo, koliko se mora od omenjenega zneska odšteti za mesarja, za hišnega gospodarja, groserja itd., to še ne zadostuje.

Veliko je številok, ki bi morale zanimati delavce. Ako bi se večkrat bavili z njimi, bi tudi bolj razumeli svoj položaj, spoznavali svoje prave potrebe in jih znali razlagati svojim tovarišem, da bi jih tako laže pridobili za nujno organizacijo in za neizogibni boj.

V naslednjem podajamo nekoliko številok, ki so videti puste, kakor številke sploh. Ampak kdor se z njimi nekoliko natančneje pobavi, bo spoznal, da tiči v njih mnogo zanimivega.

Te številke se nanašajo na dobo od leta 1850 do 1910. V tem času je bila v Zedinjenih državah povprečna delavska mezda na leto:

Leta 1850247 dolarjev
" 1860288 "
" 1880246 "
" 1890444 "
" 1900437 "
" 1910518 "

V enakem času je znašala povprečna vrednost izdelka

enega delavca v enem letu:	
Leta 1850812 dolarjev
" 18601438 "
" 18801965 "
" 18902204 "
" 19002450 "
" 19103125 "

Razlika

med delavčevno mezdo in vrednostjo njegovega produkta je bila poprek:

Leta 1850565 dolarjev
" 18601150 "
" 18801689 "
" 18901760 "
" 19002013 "
" 19102606 "

V podjetja

vloženi kapital	
podjetnikov je znašal v tem razdobju:	
Leta 1850533 milijonov dolarjev
" 18601009 "
" 18802709 "
" 18906525 "
" 19009813 "
" 191018424 "

Razlika med delavskim zaslužkom in vrednostjo njegovega izdelka se je v omenjenem razdobju povišala od 565 dolarjev na 2606 dolarjev. To se pravi: V tem razmerju se je povečal kapitalistični dobiček. V enakem času je delavska mezda narasla od 247 na 518 dolarjev.

Navade nračun torej kaže: Mezda je narasla za 271 dolarjev.

Vrednost izdelka je narasla za 2313 dol.

Razlika med mezdo in vrednostjo izdelka, po kateri se lahko presoja kapitalistov dobiček, je narasla za 2041 dolarjev.

Z drugimi besedami: Kapitalistov dobiček od posameznega delavca se je pomnožil za dobro devetkrat toliko kolikor delavčeva mezda.

V podjetja vloženi kapital se je v šestdesetih letih povišal za 17.891 milijonov dolarjev; pomnožil se je več kot 34 krat.

Zdaj naj se delavec vpraša: Odkod je prišel ta kapital?

Če pogleda prej navedene številke, bo dobil odgovor.

Venomer naraščajoča razlika med delavčevno mezdo in vrednostjo njegovega izdelka je šla v kapitalistične blagajne; tam je postala kapital; ta kapital je šel zopet v podjetja in jih povečal; v njih se je pomnožilo število delavcev. Vedno večja delavska armada oddaja vedno večjo navrednost kapitalistom in tako raste od dne do dne razlika med bogastvom in razkošjem kapitalista in mizerijo delavca.

Ali je treba še dokazov, da je v tem sistemu popolnoma nemogoča rešitev delavstva?

Ampak za sistem, ki prinese rešitev izpod tega jarma, je treba organizacije!

UTRINKI.

Konec julija leta 1791 je bilo vprašanje whiskeya eno najbolj perečih v deželi. V zapadni Pennsylvaniji je postala situacija resna za novo ustanovljeno vlado Združenih držav. Kmalu pa se je dvignila whiskey-vstaja, katero je povzročil vladni davek na žgane pijače iz žita. To odredbo je bil predlagal Alexander Hamilton, zakladniški tajnik, ki je hotel na ta način malo napolniti državne blagajne mladega naroda.

Postava je bila sprejeta leta 1791. Določala je davek od devetih do 20 centov na galono žganja in sicer sorazmerno po jakosti pijače. Novi davek je zelo razburil zapadno Pennsylvanijo, ki je bila farmerska pokrajina, kjer se je pridelalo veliko žita. Radi velikih prevoznih stroškov je bil odini način, da se napravi dobiček z žita, da se destilira v žganje. Sodček ali pletenica z žganjem se je lahko prepeljala z vozom ali prenesla s konjem in denar, ki se je dobil, je plačal transport ter prinašal poleg tega še precejšen dobiček. Ljud.

sko ogorčenje se je še povečalo, ko se je izvedelo, da bo pobirala vlada od edinega produkta, ki je podpiral farmerje zapadne Pennsylvanije in destilerije, davek.

Prvi formalni protest proti postavi se je dvignil na nekem zborovanju v Brownsville, dne 27. julija 1791. Na tem zborovanju se je sklenilo, da se zberejo odbori štirih okrajev Pennsylvanije. Še istega meseca so prišli Roberta Johnsona, ki je skušal vročiti maršalova povelja. Potaknili so ga v smoto ter povaljali v perju. Ogorčenje je raslo in izgredni proti uradnikom so bili pogosti. Končno je predsednik Washington potom proklamacije, izdane dne 16. septembra 1792 "resno posvaril vse osebe, naj se vdrže vseh nasilnosti in protipostavnih kombinacij, katerih namen bi bil odpor proti določbam dohodninske postave." Odpor pa je trajal dalje, dokler ni dosegel svojega vrha v napadu na hišo generala Neville v Bower Hill, kjer stoji sedaj Woodville. Izgredov se je

udeležilo petsto upornikov, in hišo je branilo enajst vojakov iz forta Fayette. Vodja vstašev je bil pri napadu ubit, a tudi hiša generala je pogorela do tal.

Porota v San Franciscu, Cal., je izrekla, da Izrael Weinberg, šofer avtoomnibusu, ni kriv dinamitnega napada na demonstracijo za vojno pripravljanje, pri katerem je deset oseb izgubilo življenje. Porotniki so potrebovali le dvajset minut, da so se zedinili na pravorek.

Weinberg je bil četrti, ki je prišel radi dinamitnega napada na demonstracijo za vojno pripravljanje pred porotnike. Državni pravdnik je pred začetkom obravnave in po bombnem napadu bahavo izjavil, da bo dokazal, da je Weinberg šest obtoženih bombevoev peljal na mesto, kjer je počila bomba. Bombo so imeli s sabo v kovčegu, ki so ga položili na cestni hodnik. Pri obravnavi so se te obdolžitve državinega pravdnika raz-

blinile v prazen nič. Priče so izpovedale, da je Weinberg ob času eksplozije vozil z omnibusom na nasprotni strani mesta.

Radi bombnega napada so bili že pred porotniki Warren K. Billings, Thomas J. Mooney in Mrs. Mooney, K. Billings je bil obsojen na do smrtne ječe, Mooney na smrt, Mrs. Mooney je bila pa oproščena. Po obravnavi proti Mooneyju je prišlo na dan, da je živinorejec Oxman pisal hotelirju Rigellu v Illinois, da naj pride v San Franciscu, da zasluži denar. Mooneyjev advokat je vložil priziv za novo obravnavo.

Dr. L. N. Bundy, zamorski zobozdravnik in buržvanski politični vodja v East St. Louisu je izjavil, da je 1500 zamorskih volilcev prejelo od njega denar. Okrajni javni tožitelj C. A. Karch izjavlja, da obtoži vse, ki so prejeli denar, če se izkaže, da je Bundyjeva izjava resnična.

August Rodin.

Smrtna kosa je pred kratkim zadelala enega najznamenitijih umetnikov našega časa; dne 17. novembra je umrl francoski kipar August Rodin, čigar mladost je bila trpljenje in boj, čigar dela so pa naposled dosegla neumrjnost.

August Rodin je bil rojen 4. novembra 1840 v Parizu. Njegov oče je bil doma iz Normandije, njegova mati iz Lorene. Prva leta svojega življenja je prebil v majhnem zavodu v starodavnem mestu Beauvais v departmentu Oise.

Kot deček je Rodin smatral za najlepši cilj, da bi postal govornik. Toda usoda je hotela drugače. V svojem štirinajstem letu je prišel k svojemu starševu v Ruz, ki so ga poslali v privatno risarsko šolo v Rue d'Ecole de Médecine. Tam je obiskoval modelerski tečaj. Pogostoma je zahajal v Louvre, kjer se nahajajo bogate umetniške zbirke. Ker je imel dobro oko za opazovanje, mu je to veliko koristilo. Poleg tega se je učil pri kiparju živali Antoine Louise Bary v muzeju v sedanjem Jardin des Plantes.

Z osemnajstim leti je postal pomočnik dekoraterja Constantina Simona. To je bil starejši Baryjev dijak in je postal iskren prijatelj Rodinov.

Prvi umetniški poskus je naredil Rodin v svojem štirindvajsetem letu. Izdelal je kip "moža s potrjim nosom" in ga je hotel razstaviti v Salonu, kakor se imenuje vsakoletna umetni-

ška razstava v Parizu. Toda porota je odklonila njegovo delo kot premalo dovršeno za razstavo.

Rodin ni izgubil poguma. Postal je dijak kiparja Ernesta Carriera Belleusa. Toda, ker mu umetnost ni dajala zasluzka, je poiskal delo v vladni tovarni v Sevres, ki je glasovita zaradi fi-pih porcelanastih izdelkov. V prostem času je mnogo čital; njegovi najljubši pisatelji so bili Dante, Pascal, Rousseau, Baudelaire.

Po vojni leta 1870. je Rodin odšel v Bruselj, kjer je opravljal razna dekorativna dela za stavbe. Leta 1875. je prepotoval Italijo, leta 1877. se je pa vrnil v Pariz, kjer je potem ostal. Tukaj je dovršil veliko delo "Bronasta doba", a ko jo je prvič hotel razstaviti, je imel zopet težave s poroto Salona.

Splošno priznanje mu je prinesel kip "Janeza Krstnika". Kar je kritike najprej odbijalo in kar je bila vendar največja prednost njegovih del, ki se ni mogla trajno utajevati, je čudoviti živi realizem figur. Naravna resničnost je tako dovršena, da so nekateri celo trdili, da ne modelira svojih del, ampak da izdeluje odlitke. Toda absurdnost tega mnenja se je morala izkazati gledalec, če je opazil pravo, originalno umetniško koncepcijo, ki je odsevala iz posameznosti prav tako kakor iz celote.

Njegov "Janez Krstnik" je na primer kip asketa, živečega v puščavi; ali obraz izraža pričakovanje nečesa velikega, čudovitega, in ta iz-

raz je tako živ, tako nedvoumen, da obstrni gledalec. Učinek je dosežen s tem, da je vsaka črta, vsaka guba, vsaka mišica zvesto realno označena, medtem ko kaže celota najpopolnejšo umetniško harmonijo.

"Janez Krstnik" je izkrčil Rodinu pot in tedaj je tudi njegova "Bronasta doba" dosegla zaslužno priznanje. To delo se nahaja sedaj v mestnem muzeju v Pragi, kjer je bila leta 1902. posebna razstava njegovih del v paviljonu umetniškega društva "Manes".

Nasprotnikov se Rodinu tudi tedaj ni manjkalo. To je razumljivo, ker so njegova dela originalna, kar je gotovim kritičarjem vedno zoprno.

Pri nekaterih poznejših delih je na primer pustil razne podrobnosti takorekoč nedodelane. Kdor je videl več njegovih kipov, se je lahko prepričal, da je obvladaval tehnično stran kiparstva kakor malo kdo; tiste nedovršenosti torej niso mogle biti posledice umetniške nesposobnosti. Resnično je Rodin z njimi zasledoval baš poseben umetniški namen, namreč mogočnejši izraz tistega dela, ki je bil najbolj karakterističen.

Na ta način je izdelan kip slavnega francoskega pisatelja Honoré Balzaca. Rodinova umetnost se je tukaj koncentrirala na mogočno glavo, s katero je ves značaj velikega literata neprekosljivo zadet. Kritičarji stare šole pač niso bili zadovoljni in po časopisju se je vodila velika kam-

panja zaradi tega dela. Toda Rodinova umetnost je bila že preveč utrjena, da bi ji bilo moglo škodovati malenkostno jezikanje.

Med največja dela vsega kiparstva spada Rodinova skupina "Meščani iz Calaisa". Grupa predstavlja šest mož, ki gredo k angleškemu poveljniku vojske, oblegajočemu mesto, da mu izročijo ključce. Vsaka figura ni le živa v postavi, ampak kaže misli in občutke tako jasno, da se človek skoraj čudi, da se kipi ne zganajo.

Zelo znan je njegov kip "Le Penseur" (Mislilec), ki je nameščen pred pariškim Pantheonom. To je gola soha sedečega moža, ki ima glavo podprto z roko. Čelo, oči, ves obraz, da, mišice vsega telesa označujejo poglubljenost v velike misli. Samo to delo bi zadostovalo, da bi pribavilo Rodinu trajno slavo.

Dolga leta neuspeha niso mogla upogniti Rodinove volje in umetniške vesti. Davno bi bil lahko dosegel priznanje in z njim spojeno bogastvo, če bi bil hotel doprinesiti svojo žrtev modi. Njemu bi bila malenkost izdelovati kipe, kakršne kupujejo bogati snobi radi za svoje palače in parke in kakršne hvali profesionalna kritika. Toda kljub težkim bojem je ostal sam sebi zvest. Pri tem je bil demokratičen do dna srca in morda so prav njegove bridke izkušnje mnogo doprinesle, da je bil vedno velik, odkritosrčen prijatelj delavskega razreda.

M. Polovina.

Nedam, da zamrsite.

Novinski odbor t. j. četiri člana tog nov. odbora "Radničke Straže" v svom odgovoru na moj dopis traže, da se mene prokune i iztjera iz radničkog pokreta kao klevetnika, jer sam se u sudio kazati ono, što oni eto i priznaše u svom članku pod naslovom "S klevetnikom pred radnički sud".

Sve što sam kazao u svom prošlom dopisu tislalo se je i svih onih "junaka", koji se podpišao ne gore pomenuti članak. Nisam ja toliko lud, da bi optuživao Cvetkova radi one pozajmice kao pojedinca. Ja sam u svom dopisu govorio o uredništvu, a gdje sam mislio na Cvetkova kao pojedinca, ja sam tamo i opomenu njegova ime. No dosta je za tim, da predjemo na stvar.

Kada sam govorio o onih \$5000, nisam mislio na neku pronevjeru, već sam samo htio uprijeti prstom na samovolju, koja se vrši od strane pojedinih ljudi oko R. S. u našem pokretu. Na prvom mjestu, ko je dozvolio onim podpisatim ljudima, da novac pozajmljuju bez dogovora sa nadz. odborom? "Mi smo si uzeli za primjer ruske i madjarske drugove" kazati ćete vi. No drugovi moji, oni su to učinili suglasno sa svim odgovornim odborima u njihovom pokretu, a vi ste to učinili bez pitanja, bez dogovora i bez suglasnosti. Bojali smo se, da će banka propasti ili da će nam država odvzeti, kažete vi. To su razlozi, na koje bi se čovjek mogao nasmijati... Pa kako to, da banka sada neće propasti, kada ste po naredbi nadz. odbora nove morali i opet metnuti natrag u banku? Ne, ne, drugovi! Tu su bili po srijedi sasna drugo motivi, o kojima ćemo već u svoje vrijeme govoriti.

Glavna je stvar to: da ste vi pozajmieu učinili samovoljno bez pitanja. Nije istina, da ćete vas četvero odgovarati članstvu za to; to je sama fraza. Za sve neurednosti u saveznom gospodarstvu odgovara članstvu Nadzorni odbor koga je

članstvo postavilo, da pazi na imovinu Saveza, a koga vi niste pitali za savjet!

"Nadzorni odbor je podpišao izvještaj o stanju Rad. Straže", kažete vi. No zaboravite kazati, da ste najprije morali novac metnuti na njegovo staro mjesto. Vi se uhvatiste kao "pijan pluta", da me napadnete, jer sam tobože Cvetkova optužio za to, no to nemože poslužiti vama kao obrana za Vaš postupak. A da vam nebi u buduću smetao, tražite od moje organizacije, da me objesi... i to može biti tek onda, kada se vi opravdate, ili kad i vas stavimo pred radnički sud za vašu samovolju i vaš jezuitski rad u J. Sl. soe. pokretu. Mogli bi smo još mnogo i mnogo i mnogo i o vašem "požrtvovnom" radu govoriti, no pustit ću to, dok ne dogori do nokata.

Najvažnije je danas za malenog Polovinu, da odgovori "velikom" Cvetkovu. Dakle, družo Cvetkov, vi se našaraste u prošlom broju R. S. o svom drugarskom radu toliko, da bi faktično čovjek mislio, da ste vi "nepogrešiv", i najiskreniji čovjek na svijetu.

No da vidimo. Na prvom mjestu ja govorim o vama kao o čovjeku, koji sada "vedri i oblači", nalaže i odlučuje, u koliko se to tiče upravljanja i uređivanja R. S. To je istina, to smo već i dokazali. Vi ste to postigli prikazivanjem "ljepote" Vaše duše vašim nepogrešivim vladanjem in čistoćom" vašeg socializma. Ljudi vam povjrovaše, nekogji na vrijeme, a nekogji još i danas, među onim privremeno nalazio sam se i ja, dok nisem samog sebe uvjerio, da sam zagazio. Dakle, ja vam ne vjerujem, i eto mojih razloga:

Vi kažete: "Kada sam i pisao kome, to je bilo vršenje moje drugarske dužnosti."

Vi ste pisali pisma, u kojima ste nazivali Srbe epigonima i egoistima, Savićem i Co. itd. Je li to bilo vršenje drugarske dužnosti?

Vi ste bili zapitani: zašto ste pisali ovako o drugovima Srbima, našto ste vi odgovorili: Ja znam, da traž drug mrzi Srbe, pa sam na taj način htio, da od dotičnog iznudim novac, koji mi duguje.

Jeli to bilo, družo Cvetkov, vršenje drugarske dužnosti? Nije li to veće poniženje, nego zateći nekog kod kartaškog stola?

Jeste li to činili i govorili, jer mislite, da drugarski postupate?

Vi ste u jednom Vašem pismu, adresiranom na jednog druga klevetali jednog našeg bivšeg urednika, koji je radi toga pisma protestirao na sjed. gl. odbora.

Jeli to bila vršenje drugarske dužnosti?

Jeli to bila vaša želja za jedinstvom pokreta? Nije li to gore nego zateći nekog kod kartaškog stola? A koliko još ovakovih pisama imadete u vašoj torbi, to znadete samo Vi, a jeli to sve po Vašem mišljenju išlo u korist toga, da se naš pokret solidariše?

Družo Cvetkov, kada ste vi i protiv zaključka Nov. odbora kazali, da nećete štampati kalendar za god. 1916—1917 Cirlicom i latinicom iz vrlo jakog "socialističkog" razloga po vašem mišljenju, jer bi kalendar izgledao šaren — jeli to bilo socialistički? Jeli to išlo u korist našeg pokreta i naše propagande među našim narodom?

Mi smo, dakako morali slegnuti ramenom i pokoriti se vašoj samovolji u svim ovakovim slučajevima, jer nismo imali čovjeka, da ga postavimo na vaše mjesto. Dakle nemojte se u buduću truditi, da nam govorite o vršenju Vaše drugarske dužnosti, koja izgleda ovako, kako je u vašem djelima ovdje prikazaste, a kako izgledaju i djela i vaših učenika o kojima ćemo drugi put govoriti.

Vi govorite, kako je Savić upropastio sve, što je napravio. Družo! Vi ste upropastili ono, što

ste vi učinili i ono, što su drugi učinili; dakle razlike u tom pogledu nema između Vas i Savića. Ljudi su stvorili jedinstvo našeg pokreta. Vi ste ga vašom stalnom agitacijom za rasejep uništili.

Ljudi su stvorili jedinstvo akcije i solidarnost drugova. Vi ste je vašim pisanjem i klevetanjem drugova preko lista uništili, jednom riječju uništili ste naš pokret, koji se kao posljedicom Vašeg rada danas ljulja i konačno će kako izgleda i pasti.

Od ovoga svega Vi ste malo učinili, no uništili ste sve.

Gdje ste vi, družo Cvetkov, bili, kada su Savić, Bešenik, Glumac itd. živote svoje izlagali, da stvore ovaj pokret? Prije Vas nije bilo, a u posljednje vrijeme njihove najjače aktivnosti bili ste u školi, gdje su Vas oni moralno i materijalno pomagali (najviše Savić) a za zabavalnost ste ih nazivali epigonima i egoistima.

Oni su se zavlačili u najzabavnije kutove, da pronesu ideju socializma. A vi! Vi nećete niti da govorite ljudima, ako se usude plestai posle Vašeg predavanja u hali, itd.

Osudjujet e "Proletarac", jer pušta štampati dopise, koje vama nemište. Družo Cvetkov! Kažite nisu li dopisi u R. S., koji kritikuju urednika "Proletarac" i ostale drugove, izvan svake pravejnosti? Tamo se ljudi nazivaju ludjaciima, savezničkim agentima i svakojakim pogrdnim imenima i vi ste to puštate u list bez gnušanja. Kažete: "Ja se neobraćam na klevete, koje na mene padaju, jer držim, da su jasne za svakog, koji poznaje istinu." Znam, znam, da ne pišete, družo, ali dopisi u R. S. govore Vašim ustima a ša tuđim podpisima. Imadete Vi ljudi, koji će kazati ono, što Vi mislite. Mudra ste Vi, ptica, no družo Cvetkov!

Nije li to ovako? Nije li?

Nije li? i opet i još nekoliko puta — Nijeli?

Pomoten radikalizem.

Nekaterim ljudem je vedno premalo radikalizma. V Ameriki, veliki dežli, je bilo vedno dovolj takih patronov, katerim je šlo vse počasi, pa so mislili, da se zgodovina lahko z bičem požene naprej, kakor jata puranov.

Pa se smatraja za "boljše" socialiste. In niso v resnici nikarkršni socialisti, ampak konfuzne glave, ki bi se morali začeti učiti abecedo socializma, preden bi smeli drugim pridigati svojo zmedeno modrost.

Tudi kedaj govori 789 shrđl bíáý řkě . . . ; Tudi sedaj rogovili nekoliko takih junakov med delavstvom. Vsaka druga beseda jim je re-

volucija. Pišejo jo vedno s petimi "r". In mislijo, da je to revolucionarno.

Neumno je. In pregrešno je.

Kdo pa bo izvršil socialno revolucijo? Pet ali dvajset ali sto ali magari tisoč kričačev? "Osvoboditev delavstva mora biti le delo delavskega razreda", se glasi eden temeljnih naukov socializma. In socialistična stranka ima zaupanje sama vase in v delavski razred, pa je prepričana, da se bo s sistematičnim, neumornim delom, z agitacijo, izobrazbo, izkušnjo delavstvo tako organiziralo, da bo moglo premagati kapitalistični sistem.

To gre počasi. Tudi mi bi radi videli, da bi šlo hitreje. Ampak če bi postavljali svojo željo na mesto dejstev, bi igrali vlogo norea.

Za boj je treba armado. Armada je organizacija. Torej je treba ustvariti organizacijo, in sicer popolno, sposobno, zavedno, izobraženo in izurjeno. Tedaj se bo lahko bojevala in bo tudi lahko zmagnala.

Drugo poti ni. Rrrrradikalci pravijo, da je "Direktna akcija," "teror," "individualen boj."

Ampak to ni nikarkršna pot v socializem, temveč v blaznec. V sistemu kapitalizma ne izpre-

menim prav nič, ako poženam celo tovarno ali pa celo mesto z dinamitom v zrak. In če bi podminiral ves Washington, pa ga temeljiteje uničil kakor potres Avezzano, bi bila kljub temu vnovič izvoljena kapitalistična vlada.

Socialna revolucija se s takimi metodami ne pospejuje, ampak zdraduje. Zato ni v taki taktiki nič radikalnega in neč revolucionarnega. Glavno kar je v njem, je blaznost.

Ljudje, ki priporočajo delavstvu tak "radikalizem, mu škodujejo rano tako kakor oprode kapitalizma ali še bolj.

Ivan Cankar

Hlapec Jernej in njegova pravica.

Pa se je oglasila Sitarica in bolj zbadljiva nego prijazna je bila njena beseda.

"Ali nisi slišal sinoči? Gospodar ti je odpovedal! Ampak če je lačen, prinesi žličo; še beseda ne podimo čez prag, kaj šele hlapca, ki je delal pri hiši in jedel z nami!"

Dekla je šla in je položila žličo na mizo, poleg žličice pastirjeve.

"Kaj stojiš in gledaš?" je vprašal osorno gospodar in se ni ozrl na Jerneja. "Ponujamo ti žličo, ker si lačen, Bog ti blagoslovi, ne bomo ti šteli grizljiv! Ampak če se ti ne zdi, pa srečo na pot!"

Jernej je strmel, nič ni odgovoril. Tedaj je vrge! Sitar žličo na mizo in je vstal.

"Kaj so ti oglašila stara ušesa, kaj ti je zvedenela stara pamet? Ali pa se po neumnem pretvarjaš? Včeraj sem ti rekel, da si išči gospodarja drugod — velik je svet in dolge noge imaš! Dogospodaril si pri nas, Bogu bodi hvala in čast!"

Jerneju so se zašibila kolena; tudi beseda mu je bila tihá in počasna, glas ni mogel iz grla.

"Saj sem te dobro slišal, tudi razumel sem te, mladi! Ampak da si rekel: pojdi in zapali hi-

šo — dobro bi te slišal, dobro razumel, ne zapalil bi! Govori po pameti, pa te bom slišal in razumel in ubogal! Kaj se to ravi: zadeni culo na stara pleča in pojdi od hiše? Kako je v tej besedi božja pamet in pravica? Kolj krščansko bi bilo in nič bi se ne bil omazal kolen, da si po sedmimi pokleknil predme, poslednjega gospodarja te hiše. In jaz bi ti bil rekel: ti gospodarji zdaj, tvoja hiša, tvoja senožet, tvoje polje — vse to vzemi, kar je vzraslo tako čudežno iz moje krvi in iz mojega potu, da je zdaj moj život upognjen in izžet, da so slabotne moje roke in da se tresejo stara kolena! Vse uzemi — jaz, starec, trudni gospodar, pa si zapalim pipo ter sedem na zapeček. . . Tako bi ti storil, tako bi jaz govoril in Bogu bi bilo dopadljivo in ljudem!"

Sitar se je okrenil, z veselim pogledom se je ozrl po družini.

"Ljudje božji, glejte ga: ali naj poklekнем preden?"

Krohota se je zasmejala družina.

In se je okrenil k Jerneju, gledal mu je dolgo v obraz, nato je izpregovoril.

"Kaj misliš, da sem ti bil pokazal prag za to, ker sem bil pijan in slabe volje? Ali pa da se

mi je na sedmimi zahotelo komedij in burk! Tako je, hlapec: potrla me je smrt očetova, ampak tehnica je bila pravična, poleg britkosti je bila tolažba. Nikoli nisem bil gospodar, zadnji hlapec sem bil, poleg pastirjeve je ležala moja žličica. Ti, hlapec, si bil moj krivični gospodar; tvoj pogled povelje, tvoja beseda ukaz. Jaz pa sem te videl v svojem sreč, kako boš prošil na mojem pragu, in užival sem sladkost. . . Vam vsem je bil gospodarjev gospodar, še vi uživajte sladkost: pastir, odpri mi duri nastožaj!"

Pastir je šel in odprl duri nastožaj. Jernej se ni ganil, ne prestopil.

"Ne stoj tam kokr lipov bog! Gani se!"

Jernej se je vzbudil kakor iz hudih sanj; pa mu ni bilo nič bridko, nasmehnil se je.

"Sitar, Bog je naredil postavte, ti jih ne boš premaknil! Pot, ki je kanil s tvojega čela, jo tvoj — to je postava! Ne bom prošil postelje, ki sem jo sam postlal, ne bom beračil kruha, ki sem ga sam pridelal in vmesil! Legej bom na posteljo in ne bom nič vprašal, posegel bom po kruhu, nič ne bom prošil! To je postava in pravica. Vi pa primite za žličo, ne bodi vas sram ukradenega kosila, nič vas ne bodi sram, da niste čakali na gospodarja in na njegov očenaš; usmiljen je, brez zlobe — zakaj njegova je pravica in postava!"

Tako je govoril Jernej. Teman pa je bil Sitarjev obraz, njegova beseda je bila hitra in sorna, mrko je gledala družina.

"Pojdi brez prerakanja; odprte so duri, nizek je prag!"

Še se je ozrl Jernej, dolgo se je oziral, ni srečal pogleda, ki bi mu bil rekel zbogom. In hudo se je storilo Jerneju.

"Svatujte, ljubi moji! Odprta vam je hiša, odprta vam je hram in tudi kašča vam je nastožaj odprta. Jemljite in gostite se! Jaz pa se povrnem k vam s pisano pravico, podpisano in zapечатeno; kadar se povrnem, ljubi moji, takrat bodi ljubezen med nami in krščansko usmiljenje!"

Rekel je in je šel.

IV.

Napotal se je k županu, ki je bil krčmar v Dolini. Spotoma je srečal človeka, ki ni bil ne gospod, ne študent, ne hlapec; oblečen je bil v črno, nosil je brado, vedel je to in ono, drugače pa je bil malopriden človek, ki ni imel ne doma ne ljudi; prikazal se je včasih, ker je bil rojen na Betajnovi, pa je nenadoma izgubil bogvekam; tudi vere ni imel in se ni odkrival pred cerkvi.

"Povprašam ga, nevernika!" je pomislil Jernej in ga ustavlil.

"Bog daj Gostačev!"

Bog daj, Jernej!"

(Dalje sledi.)

IZHAJA VSAKI TOREK.
Lastnik in urednik:
**Jugoslovanska delavska tiskovna
družba v Chicagu, Illinois.**

Naročnina: Za Ameriko \$2.00 za celo
leto, \$1.00 za pol leta. Za Evropo
\$2.50 za celo leto, \$1.25 za pol leta.

Oglaš po dogovoru. Pri spremembi
bivališča je poleg novega naznaniti
tudi stari naslov.

Glasilo slovenske organizacije Jugosl.
socialistične zveze v Ameriki.

Vse pritožbe glede nerednega pošiljanja
lista in drugih nerednosti, je po-
šiljati predsedniku družbe
Fr. Udovich, 1844 So. Racine Ave.,
Chicago, Ill.

PROLETARIAN
Owned and published every Tuesday by
South Slavic Workmen's Pub. Co.,
Chicago, Illinois.

Subscription rates: United States and
Canada, \$2.00 a year, \$1.00 for half
year. Foreign countries \$2.50 a year,
\$1.25 for half year.

Advertising rates on agreement.
NASLOV (ADDRESS):
"PROLETAREC"
4006 W. 31. STREET, CHICAGO, ILLINOIS

POLJAKI V MALI AZIJI.

Na stotine milj od Poljske, na
turskem ozemlju, ne daleč od Čr-
nega morja in Bospora se nahaja
neka poljska vas. Tam je že ne-
kako šestdeset let, Toda poročilo
o tej vasi prihaja v svet kot ne-
kakšno presenečenje, ne samo
drugim narodom, temveč tudi Po-
ljakom samim.

Vas je lansko leto "odkri-
li" ali bolje, našel neki nemški žur-
nalist, zastopnik nekega berlinskega
lista, ki je pazil na vojne
operacije v Dardanelah. V svoj
dopis je spraval tudi poročilo, da
je našel nek "poljski otok", ki se
nahaja daleč od Poljske.

Vas je bila ustanovljena tekem
preteklega stoletja, kmalo po
krimski vojni. Med ruskimi voja-
ki, ki so se borili proti Angležem
in Francozom v tisti vojni, je bilo
tudi nekaj ruskih Poljakov. Šte-
vilo teh je bilo vjetih od Turkov,
ki so jih bili potem odpeljali v
Malo Azijo, kjer so se sešli z ne-
kimi poljskimi plemenitaši, hudi-
mi sovražniki Rusije, ki so posku-
šali te moze odvrniti od tega, da
bi se zopet vrnil v Rusijo. Med
temi plemenitaši je bil celo princ
Adam Czartoryski, zelo bogat
mož, ki je iz lastnega žepa in iz
sklada, kar ga je nabral od Po-
ljakov, ki so sovražili Rusijo, na-
kupil nekaj zemlje v Mali Aziji,
na kateri so si pote mti ruski Po-
ljaki sezidali vas.

V tej vasi so potem ti Poljaki
in njihovi potomci živeli dalje.
Ko je omenjeni nemški žurnalist
obiskal ono vas, je našel nek-
akaj tistih Poljakov še živečih, to-
da bili so že zelo stari, že njihovi
otroci so osiveli stari.

Vasčani — pravi nemški časnikar
— so še vedno pristni Poljaki,
še vedno se poslužujejo svoje-
ga materinskega jezika. Plemenitaši,
ki so ustanovili vas, so jim
preskrbeli tudi pristne Poljaki-
nje, nakar so se potem mlajši Po-
ljaki ženili samo med seboj, nam-
reč s hčerami, ki so bile rojene v
tisti vasi. Niti eden se ni poročil
Turkinje, ali niti ena še ne Turka,
niti se niso še naučili turščine,
tako da so še čisto pravi Poljaki.

Od 1. januarja t. l. do 30. sep-
tembra se je produciralo v Zdru-
ženih državah 950,847 ton tiskarskega
papirja; lansko leto se je v
tem času produciralo samo 923-
197 ton papirja za časnike. To po-
ročilo je posneto iz izvestja 36
večjih družb, ki imajo v prometu
56 papirnic. Iz Kanade se je letos
tekem 8 mesecev importiralo 358.
169 ton te vrste papirja; lansko
leto v tem času pa 318,091 ton;
papirja za časnike se je pa letos
v 8 mesecih eksportiralo 42,457
ton. Iz tega je razvidno, da so ča-
sonisi, kar se tiče papirja, v dokaj
kritičnem položaju.

Pred kratkim se je iz Švedske
pripeljal na ansko mnogoštevil-
len orkester in je v nekem gozdu
priredil javen koncert. Nabralo
se je na tisoče ljudi, ki so navdu-
šeno spremljali godee od ladje, ki
ki jih je odpeljala domov. Carin-
ski urad jih ni nič preiskal in u-
radniki so se zelo začudili, ko so
prepozno izvedeli, da so godci sa-
mi prebrisani tihotapeci, ki so v
bobnih in trobentah odnesli na
Švedsko vse polno gumija, čigar
izvažanje iz Danske je strogo pre-
povedano.

Meščanska doba.

V dobi po revoluciji l. 1848. se je dovršila
popolna politična zmaga buržvazije. Po l. 1848.
buržvazija že ni bila več fevdalna; po eni strani so
jo držali skupaj gospodarski interesi v nasprotju
z interesi delavstva, po drugi strani je buržvazija
postavila v ospredje vse svoje politike narodnost-
no vprašanje. To vprašanje, vzbujeno po revo-
luciji leta 1848., je prevzelo vsa sreča kulturno si-
ger že pospelbi, a politično še ne združenih narod-
ov. Ti so hoteli torej predvsem politično zdru-
žitev. Klasičen zgled tega gibanja imamo na Nem-
škem in v Italiji.

Italijanski politik Mazzini je bil prvi, ki je
tedaj pomuliral narodno vprašanje. Na prvo
mesto je postavil narodnostni princip in nasprotju
dotlej veljavnim principom absolutnega vladanja.
Narod ne sme biti razkasan v različnih državah,
pod različnimi vladarji, marveč bcdi politično
združen v eno celoto, po drugi strani bodi pa na-
rod tudi popolnoma prost v izbiri svojega vladar-
ja. Te Mazzinijeve ideje niso porodile le revolucije
v mislih, marveč tudi v dejanjih. Italijani so
začeli boj za politično združitev, za Zedinjeno Ita-
lijo.

Krasna Mazzinijeva ideja se je kmalu zlor-
bila. Lisjaški francoski cesar Napoleon III. je
spoznal, da more prvi del narodnostne Mazzinije-
ve ideje t. j. geslo politične narodne edinstvi se
koristiti njegovi absolutistični vladi. S tem ges-
lom je lahko metal pseck v oči svojim Francozom,
ki so bili itak že politično združeni v eno
celoto. (Drugega dela Mazzinijeve narodnostne
ideje o samoodločevanju naroda se je seveda pre-
vidno izognil). Zato se je Napoleon III. "velikodu-
šno" izrazil za Zedinjeno Italijo in pomogel Itali-
janom, ki so l. 1859. pri Solferinu pobili Avstri-
jance.

Napoleona III. sta prekosila državnik Bismarck
na Nemškem in Cavour v Italiji. Ta dva sta
izvedla politično zedinjenje Nemčije in Italije, ne
radi nemškega ali italijanskega ljudstva, ampak
prvi radi pruskim koristi oz. koristi pruskega kral-
ja, drugi pa v prosepah savojske kraljevske ro-
dbine. Nekdanja meščanska demokracija, ki je l.
1848. zapislala svobodo na svoj prapor, je podlegla
temu narodnostno pobarvanemu cesarizmu (samo-
vlada kralja ali cesarja, oz. politika, ki ima pred-
ogmi le kraljeve, cesarjeve koristi).

V času tega boja med kraljem in meščan-
stvom je nastopila v letih 1861—1862 na Nemškem
socialna demokracija. Najimenitnejši njen agita-
tor je bil Lassalle, za njim Schweitzer, oba na
Pruskem. Lassalle je učil delavstvo delati lastno
politiko, ne več kot privesek meščanstva. Zahteval
je uvedbo splošne in enake volilne pravice. Lassal-
le je imel prav, kajti kmalu je meščanstvo, kakor
že omenjeno, vrglo pred kraljevske močjo puško
v korozu, prepustivši delavstvo popolnoma nje-
govi usodi. Na Saškem je deloval Bebel, kateremu
se je pridružil s Pruskega pregnani Liebknecht.
Bebel je učil delavstvo spoznati resnico, da je
meščanstvo rajši podložno kralju, kot da bi šlo z
delavstvom; vsled česar se mora delavstvo zdru-
žiti in se zanašati le na svojo lastno moč.

Liebknecht se je pridružil splošnemu klicu
po osvoboditvi in politični združitvi nemškega
naroda, zahteval pa je istodobno rešitev delavske-
ga stanu iz socialne bede. Liebknecht je seveda
mislil z edinostjo nemškega naroda pošteno in je
naravno obsojal vojno Prusije z Avstrijo l. 1866.,
ki jo je imenoval bratovsko vojno in katastrofo
za nemški narod.

V boju za osvoboditev delavskega stanu je
igrala lepo vlogo tudi delavska svetovna Interna-
cionalna, ustanovljena po Marxu l. 1864. Marx je
spoznal, da se more le v mednarodni združitvi de-
lavstvo rešiti mednarodnega delavskega sovražni-
ka, kapitalizma. Ta Internacionala je delavcem si-
cer moralno mnogo pomagala in meščanstvu na-
gnala veliko strahu, praktično se pa ni mogla
vzdržati radi pomanjkanja gmotnih sredstev in
tehničnih ovir pri vodstvu. Zato se je l. 1876. raz-
pustila.

V tej dobi (t. j. v letih 1866—1870) je tudi
staremu absolutizmu odklenkalo. Moral je sam
spoznati, da ne more brez ljudstva vladati, niti
ne več proti njemu, zato mu je moral prepustiti
delež politične moči. V Avstriji se je to zgodilo
po nesrečni vojni s Prusijo pri Kraljevem Gradcu
l. 1866. (uvedba ustave in konstitucionalizma koj
potem l. 1867.) Francoskega absolutističnega ce-
sarja Napoleona III. je istotako upropastila ne-
srečna vojna s Prusijo l. 1870. — uvedla se je v
Franciji republika. Ta republika je bila sicer me-
ščanska in protidelavska, vendar je bil z njo stari
absolutizem strti za vedno. Značilno za protidelav-
sko mišljenje meščanstva je dejstvo, da je ono, ko
je leta 1870. oblegala pruska vojska Pariz, in je
delavstvo v splošni zmešnjavi prevzelo vladno
(tzv. pariška komuna) ter junško branilo rodno
mesto, da se je meščanstvo rajše podalo pruski
vojski, nego bi ostalo pod delavsko vladno.

Na Nemškem pomenja politično zedinjenje
malih nemških držav v eno celoto (1871) z isto-
časno uvedbo splošne in enake volilne pravice za
državni zbor tudi polom starega absolutističnega
režima. Meščanstvo nastopi pod kraljevskim in
junjerskim (veleposestniškim) varštvom vladno,
delavstvo izide iz tega boja kot uporni premaga-
nec.

Z l. 1870. se začno za bužvazijo zlati časi.
V 35 letni dobi zunanega in notranjega mi-
ru je buržvazija lahko razvila svojo gospodarsko-
politično moč do vrhuna. Meščansko parlamen-
tarno življenje se je v tej dobi živelo v narodno-
militarističnih državah s kapitalističnimi urdbami.
Ogenj nekdanje revolucije se zdi, da je pogasil
popolnoma.

V tem prvem času meščanske vsegamogočno-
sti (1870—1885) nastopi tudi njena socialna pro-
fiterolucija, to se pravi, meščanstvo uporabi vsa
sredstva, da zatre delavsko, predvsem socialdemo-

kratično gibanje. Na Nemškem, v Avstriji in na
Francoskem začno preganjati delavske voditelje z
veleizdajalskimi procesi, proti delavstvu se ske-
pajo izjemne postavbe. V duševnem oziru je opaziti
protirevolucijo v okrepljeni klerikalizmu, v gospo-
darskem oziru pa v carinski politiki (1879). Doma-
či tovarnarji in producenti sploh dosežejo
vsled svojega političnega vpliva pri vladi in za-
konodaji svoje gospodarske koristi s tem, da se na
tuje izdelke navali visoka carina, tako da morejo
svoje izdelke poljubno visoko prodajati, ne da bi
seveda delavske meze za to razmerno povišali.
Naraste draginja, ki tlači posebno delavstvo in
malomeščanske stanove.

Prvi, ki so se v tem času dvignili energično
proti izsesavajočemu kapitalizmu, so bili malo-
meščanje in ne delavstvo. Povod za to je dala ve-
lika gospodarska kriza iz leta 1873., ki je zadelo
v prvi vrsti malomeščanstvo. Brezvestni špekulan-
ti so spravili na tisoče in tisoče malomeščanskih
družin v mizerijo: To nezadovoljnost malomeščan-
stva so porabili fevdalci in duhovščina, ki je za-
čela organizirati malomeščanstvo proti nekrišča-
skemu internacionalnemu kapitalizmu pod zasta-
vo tzv. "krščanskega" socializma. Druga skupina
malomeščanstva se je družila proti kapitalizmu
pod firmo narodnosti. "Mi moramo braniti nem-
škega človeka pred kapitalom" so klicali tu
Schoenererjanci; tam so Luegroveci pod zastavo
krščanstva in antisemitizma šli v boj zoper kapi-
talizem. Kakor eno, tako je tudi drugo geslo slu-
žilo le demagogiji voditeljev, vsled česar ni moglo
v gospodarskem oziru doseči zaželjenih uspehov,
v političnem oziru pa sta vendar oni dve gesli pri-
speli k demokratizaciji Evrope.

Takoj za malomeščanstvom se je dvignilo de-
lavstvo. Delavski proletarijat v Nemčiji je vzbudil
Internacionalo zopet k življenju, po spretnem
vodstvu svojih izbornih duševnih voditeljev (Be-
bel, Liebknecht in drugi) se je notranje organi-
ziral in okreplil. Napredujoč od zmage do zmage
na volilnih bojiščih je prisilil vlado, da je odpra-
vila izjemne postavbe proti delavstvu (1890). V
tem času je padel tudi Bismarck, najhujši sovra-
žnik delavstva sploh in soc. demokracije posebej.

Nemški proletarijat je postal prvobornitelj in
spodbuditelj vesoljnega proletariata. Ta vpliv se
je posebno pokazal na Francosko, kjer vidimo
vstajati drugo Internacionalo. (v Parizu l. 1889.),
ki je delavstvu določila l. majnik kot delavski
praznik.

Še bolj blagodejno je vplivalo gibanje nem-
škega proletarijata na Avstrijsko, kjer je Dr. Vik-
tor Adler stopil na čelo soc. demokratičnega de-
lavstva.

To tretje obdobje (1890—1905) je karakte-
rizirano po dveh prikaznih. Po eni strani vidimo
naraščati moč socialne demokracije v vseh zapo-
doevropskih državah in ustvarjati potom politič-
no-volilnih bojev močne politične stranke, na dru-
gi siiki pa vidimo kapitalizem ne le napredovati
do omotične višine, ampak tudi stopati istočasno
potom kartelov in trustov v obrambno pozicijo
nasproti konsumentom odnosno manjšim kapi-
talistom. Kartelna veleprodukcija požira male po-
djetnike in duši konsumente, ki morajo plačevati
cene, kakršne jim kartelisti diktirajo. Carinska
politika, ki stoji pod vplivom kapitalistov, brani
tujim cenim izdelkom z visokimi carinami čez me-
jo pod hinavsko pretezo, da je treba "varovati
nacionalno delo", in tako pride ljudstvo v Av-
striji do raznih absurdnosti, da mora n. pr. av-
strijsko železo v Avstriji draže plačati nego pla-
čuje isto železo inozemec, ki mu ni treba plačevati
visoke uvozne carine.

To obdobje končuje skratka z vrenjem po
vseh Evropi.

Najmanjša država na svetu ni Marino ali
Andora, kakor se pogostoma sliši, temveč Tavalora.
To je mali otok, ki leži severozapadno od sar-
dinskoga obrežja pri Italiji. Ta otok, ki tvori sa-
mostojno državo, je tako majhen, da ga ni najti
na navadnem zemljevidu. Prebivalstvo tega otoka
šteje samo okrog sedemdeset oseb. Da je otok se-
daj samostojna država, kolikor more biti z ozi-
rom na njegovo malenkost o tem govora, se je
zgodilo na sledeči način. Leta 1830. je pcdaril
takratni kralj Sardinije Karol Albert ta otok
"plemeniti" družini Bartolini kot neomejeno last-
nina. Ta družina se je naselila na otoku in usta-
nila "kraljevstvo." Eden teh članov je zasedel pre-
stol kot kralj Pavel I. On je vladal celih 50 let
baže v občo zadovoljnost svojih podložnih. Ko je
leta 1882. začutil, da so mu dnevi šteti, je izrazil
željo, da bi njegov naslednik ne zasedel več pre-
stola, ker Tavalora lahko prebije brez vladarja.
Ker so sorodniki vpoštevali zadnjo željo pokoj-
nega kralja, niso hoteli več vladati na otoku in
tako je maloštevilno prebivalstvo živelo štiri leta
brez vsake vlade ali gosposke. Toda ta popolna
svoboda je trajala samo štiri leta. Potem so nastali
nemiri in posledica tega je bila, da je prebival-
stvo ustanovilo republiko in novo vladno. Pet let
kasneje je priznala italijanska vlada republiko
Tavalora, ki je s tem postala samostojna država.

Predsednik Wilson je odločil, da bo odslej
pivo, kubano v Združenih državah, manj alko-
holično. Potrdil je pripravilo živilskega upravi-
telja Hooverja, da se zniža alkohol v pivu na tri
odstotke, obenem se pa tudi mušična žita, ki jo
rabijo sedaj za varenje piva, skčči na 70 odstot-
kov. Z znižanjem alkohola na 30 odstotke bodo
zvarili ravno toliko piva s sedemdesetimi odstotki,
kot so ga prej, ko je pivo vsebovalo štiri odstotke
alkohola. Manj piva ne bo, toda opojno ne bo
tako, kot je bilo doslej.

Kubanje žganja je ustavljeno, ali zaloge različ-
nega žganja so tako velike, da ne poidejo v treh
letih.

Zanimivi zakoni.

Zadnje čase je bilo v raznih le-
gislaturah sprejetih nekoliko za-
konov, ki se dotikajo delavskega
razmerja in so zanimivi zaradi te-
ga, ker se z njimi deloma vpeljuje
jejo popolnoma nova načela, nova
namreč v tem zmislu, da niso bila
doslej še nikjer postavno uveljav-
ljena.

Legislatura v West Virginiji je
sprejela zakon, ki proglašja za
dolžnost vsakega telesno sposob-
nega prebivalca države med 16. in
60. letom, da mora biti pravilno
in z zaslužkom zaposlen. V velja-
vi je ta zakon za dobo sedanje
vojne in potem še šest mesecev po
vojni.

Podoben zakon je v svojem iz-
redne zasedanju sprejela legisla-
tura države Maryland. Ta postava
se nanaša na vse telesno sposobne
moške med 18. in 50. letom in stopi
v veljavo, kadarkoli razglasi
governer, da je zaradi vojnega
stanja "potrebno, da so vse v za-
konu navedene osebe zaposlene v
obratih države, okraja ali mesta
Baltimore ali v kateremkoli njih
odsekov, ali pa v podjetjih, ki jih
vodijo privatne osebe, tvrdke ali
korporacije, bodisi poljedelske, in-
dustrijske ali pa drugače." Pok-
licii morajo biti taki, kakor jih
spozna governer za važne in o ka-
terih misli, da je za njih uspešno
izvrševanje potrebno izvajanje o-
menjenega zakona.

Po razglasitvi tega zakona se
mora dati vsak telesno sposobni
mož v navedenih letih, ki "takrat
ali pozneje ni trajno zaposlen ali
udeležen pri nobenem koristnem
trgovskem podjetju, rokodelstvu
ali v kakršnemkoli poklicu" regi-
strirati pri sodnem klerku svoje-
ga mesta ali okraja. Tako sestav-
ljeni sezname se predložijo gover-
nerju, ki dodeli ali da take ose-
be dodeliti k navdenim poklicem,
pri čemer ne sme taka dodelitev
presegati dobe šestih zapovedanih
mesecev. Nujne nove pridelitve so
opravičene in pri tem se mora
upoštevati fizična sposobnost o-
seb za delo, ki jim je namenjeno.
Governer mora objaviti potrebna
pravila, in "osebe v enakih raz-
merah morajo biti podvržene kolik-
or koli mogoče enakemu postopa-
nju." Osebe, ki se lahko preživ-
ljajo s svojim imetjem ali z do-
hodki ali ki uživajo podporo dru-
gih, se morajo po zakonu dati re-
gistrirati. Dijaki in druge osebe,
ki se pripravljajo za vstop v trgo-
vino ali v industrijska podjetja,
so izvzete od določbe tega zaka-
na.

Mezde po tem zakonu zaposle-
nih oseb ne smejo biti nižje od
plaček, ki jo dobivajo drugi ob
enakem delu. Javna dela se morajo
plačevati iz zneska, ki je dovoljen
za dotično podjetje, privatni po-
djetniki morajo pa državi popisati
garancije, da bo mezda izplače-
vana, čim zapade. Če podjetnik ne
izplača mezde, stori to država, ki
se odškoduje s podjetnikovo var-
ščino. Delovna doba ne sme prese-
gati števila ur, ki so ga dotični
poklic zakonito določene.

Izvrševanje zakona je poverje-
no okrajnim šerifom, policijske-
mu oddelku mesta Baltimore in u-
radnikom, ki jih zakon za to do-
loča. Kazni so predpisane za tiste,
ki se ne dajo registrirati, kakor
tudi za one, ki odklanjajo nakaza-
no jim delo.

Zakon ne velja za osebe, ki so za-
časno nezaposlene zaradi sporov s
podjetniki, in ne za osebe pri se-
zonskih delih, ki jih oddaja mesto
Baltimore ali okraj Allegheny.

Kansaska legislatura je spre-
jela podoben zakon, ki se pa raz-
likuje od omenjenih dveh glavno
v tem, da je trajen, razun tega pa
tudi v nekaterih pōsa-meznih toč-
kah. Pravzaprav ga je smatrati za
drastičen zakon proti trempom in
zdi se, da ga niso porodile vojne
razmere, ampak bolj gospodarske
okolščine, ki vladajo v mnogih
krajih na zapadu.

Kansaska legislatura je spre-
sele, ki so zaposlene v kakršnem-
koli nezakonitem poklicu, ali ki
se najdejo brez vidnih sredstev
za življenje, ali ki v takem polo-
žaju odklonijo delo, če ga more-
jo v občini dobiti za dostojno me-
zdo, ali če groze z nasilstvom ali
poškodbo sodelavcu ali delodajal-
cu. Take osebe se po zakonu sma-
trajo za potepulje in so podvržene
globi ali zaporu.

Kakor že videti, je zakon podo-
ben takozvanim vagabundskim po-

stavam, ki veljajo v mnogih ev-
ropskih deželah.

Strogo v to kategorijo sicer ne
spada zakon, ki ga je sprejela le-
gislatura države New Hampshire,
vendar je pa v zvezi z razmerami,
ki so porodile navedene postavbe.
Ta zakon prepoveduje v slučaju
vojne ali sovražnega napada vsa-
ki osebi vplivati na druge ali jih
siliti ali pa poskušati vpliv na
druge, da bi ne delali v delavni-
cah, tovarnah, municijskih zavod-
dih in drugih industrijskih podjet-
jih. Nezakonito je tudi navajanje
na stavke ali izpore, če gre za po-
djetja, ki se bavijo z izdelovanjem
hrane, obleke, orožja, municije ali
kakršnega si bodi materiala za
zvezno vojsko in mornarico ali pa
za vojno in mornariško službo drža-
ve.

Legislatura v Idaho je spreje-
la zakon, ki razlaga "zločinski
sindikalizem" kot "nauk, ki uči
zločin, sabotažo ali nezakonite
metode teorizma kot sredstva za
dosego industrijskih ali politič-
nih reform." Razglasjanje takega
nauka se označuje za zločin, ki se
kaznuje z zaporom do desetih
let ali z globo do 5000 dolarjev,
ali pa z obojim.

Enaka kazen je določena, če se
snide dvoje ali več oseb z name-
nom, da bi učili ali propagirali
"zločinski sindikalizem", in za
vsako osebo, ki se prostovoljno
udeleži takega shoda — bodisi s
svojo navzočnostjo, s podporo ali
pa z hujskanjem.

Osebe, ki imajo ali pa uprav-
ljajo poslopja in jih dajo prostovo-
ljno in vedoma na razpolago
za take shode, so podvrženi kazni
zajora do enega leta ali globi do
500 dolarjev, ali po obojem.

Zakon navaja kaznive delikte
in vsčeva mednje zagovarjanje
ali nauk o potrebi ali koristi zlo-
čina, sabotaže, nasilstva in dru-
gih nezakonih metod in teroriz-
ma za dosego industrijskih ali
političnih reform, pa naj se vr-
ši taka propaganda z besedo ali
pisavo; kazniv je tisk, objavljanje
knjig, časopisov in pisanega gra-
diva, ki zagovarja ali uči tak
nauk; nadalje javno, prostovoljno
in zavadne opravičanje pre-
da se obudi nauk zločinskega sin-
dikalizma in organiziranje ali
moč za organiziranje ali pristop
ali sestanki družbe ali skupine,
ki je ustvarjena od oseb z name-
nom, da bi se razglasal ali učil
zločinski sindikalizem.

Skoraj enak zakon je sprejela
minnesotska legislatura. Ta za-
kon pravi, da je sabotaža "hu-
dodno poškodovanje podjetniko-
vega imetja od strani nastavljen-
ca." Kazen se glasi na zapor do
petih let ali globo do 1000 do-
larjev. Za shode in dajanje po-
slopj v take namene je kazen
enaka kakor v Idaho.

Neki mož, ki je postal znan kot
"Old Parr", se je otrsaj zemelj-
skih vezi leta 1635 v nežni staro-
sti 152 let. Ta najstarejši človek
je bil rojen glasom cerkvenih nar-
trikov leta 1483 ter umrl 14. no-
vembra leta 1635. Poročil se je v
starosti 120 let in v svojem 130
letu je še vedno lahko delal po
par ur na dan. Poroča se, da je bil
popolnoma zdrav, ko so spomladi
leta 1635 opozorili vojvodovo iz
Arundela na tega znamenitega
človeka. Ta ga je povabil, naj o-
dide z njim v London in Parr je
povabilo sprejel. V glavnem me-
stu je bil predmet splošne rado-
vednosti in pozornosti. Starega
delaveca so vabili na pojedine in
ga nalivali z vinom. To razuzdano
življenje ga je najbrž ubilo. Starost
tega Thomasa Parr je precej
avtentična. To se ne more reči o
Henry Jenkinsu, o katerem se po-
roča, da je doživel starost 169 let.

Irska je bila tudi dom številnih
slavnih starih ljudi, včevši Lady
Eccleston, ki je umrla leta 1691
v starosti 143 let ter je bila naj-
starejša ženska modernega časa.
Pokojni profesor Mečnikov, ki
je bil avtoriteta na tem polju, je
izjavil, da imata Bolgarska in O-
grska najvišji odstotek stoletnih
stareev in stark. To dejstvo pa je
prispisoval blagodejnemu vplivu
kislega mleka.

Nov naročnik na Proletarca po-
stane nov bojevnik za osvoboditev
delavstva.

Kako se ubija socializem.

NEKOLIKO ODGOVORA DR. JOSIPU GORIČARJU. — Etbis Kristan.

NEVARNOST.

Nevarnost take politike, ki jo po pravici lahko imenujemo kolonialna, četudi ji oficijelni diplomati ne dajejo tega imena, je očitna.

Lahko ostanemo pri bosanskem zgledu.

Domače prebivalstvo je sprejelo okupacijo z razumljivim nezanimanjem in sovraštvom. Protiturska vstaja v Bosni in Hercegovini je hotela osvoboditi deželo od turške nadvlade; kaj je bila temu ljudstvu Avstrija? Tuja država, od katere ni samo nikdar užilo nobene dobrote in o kateri ni vedelo nič dobrega. Bošnjaki in Hercegovci niso imeli niti najmanjše želje, da pridejo pod avstrijsko oblast. Te nove nadvlade si niso izvolili sami, ampak berlinski kongres jim jo je vsilil.

Zmotil se je Andrassy, ko je dejal, da zadostuje ena kompanija in ena vojaška banda za okupacijo Bosne in Hercegovine. Znotili so se vsi, ki so mislili, da čakajo Bošnjaki z razkriljenimi rokami na Avstrije kot na svoje odrešitve. Okupacija je bila vojna, kajti ljudstvo je ni maralo.

Seveda je bila Avstrija močnejša in je napoved vendar zmagala. Posledica pa je bila naravno ta, da so jo Bošnjaki še bolj smatrali za sovražnico in zatiralko, in še manj za prijateljico. Drugače enostavno ni moglo biti.

Prav tako je pa tudi naravno, da je Avstrija poznala te čute in vedela, da ne sme pričakovati od Bošnjakov ljubezni in oboževanja. Tudi če ne bi bilo drugih razlogov, bi to zadostovalo, da se je Avstrija potem posluževala tiste politike, ki se je razvijala v deželi in ki je pomagala povzročiti tudi sedanjo vojno.

Avstrijska politika v Bosni in Hercegovini je dolga veriga zločinov. Toda razumljiva je vsako. Kakršen je bil začetek, tako je bilo in je moralo biti nadaljevanje. To ne velja le za avstrijsko pečenjanje v Bosni, ampak za vso politiko nasilstva; in brez take politike ne more izhajati kapitalizem. Dokler bo vladal njegov sistem, se bodo ponavljali taki poizkusi in taka politika, in iz nje se bodo izlegale enake nevarnosti.

ABSOLUTIZEM.

Kaj je mogla Avstrija storiti, ko je bila okupacija dovršena?

Narobe — ne kaj bi bila morala storiti zaradi pravice in v imenu pravičnosti? Tako vprašanje sploh ni moglo priti na dnevni red, ko je Habsburška monarhija sprejela "evropski mandat", da okupira deželo in ko je resnično izvršila okupacijo. Vprašanje pravičnosti in okupacija sta bila kakor ogenj in voda.

Avstrija je hotela pridržati deželo; torej ni smelo priti vprašanje pravičnosti na dan. Kajti po pravici bi se bila dežela morala vrniti njemu ljudstvu; Dunaj in Budimpešta sta pa dobro vedela, da ne bi hotelo ljudstvo ničesar slišati o njihovi nadvladi, če bi smelo samo odločevati o svoji usodi.

S tem je pa tudi že povedano, da je morala Avstrija — v svojem sebičnem interesu seveda — vzeti ljudstvu pravico samoodločevanja in sploh vsako politično pravico, s katero bi mogel narod kolikaj vplivati na svojo usodo in delati tudi nadvladi sitnosti.

Taka dežela se more torej predvsem absolutistično vladati. Bosna je le zgled, ki pa velja tudi za druge dežele v enakem položaju. Prav tako je bilo na primer tudi v Alzaciji in Loreni, ko sta po francosko-pruski vojni prišli pod nemško oblast. Kakor v Bosni je moralo tudi tukaj ljud-

stvo sprejemati zakone nasilnega gospodarja, na katere ni samo imelo niti najmanjšega vpliva.

Par desetletij ni bilo v Bosni in Hercegovini niti sence kakšnega parlamentarizma, ne zborovalne pravice, ne svobode govora in tiska. Besedi "socializem" in "socialistično" sta bili kratkoma prepovedani, organizirane politične stranke so bile nemogoče.

Avstrija sama je bila medtem konstitucionalna država, dasi je bila njena konstitucija zelo reakcionarna. Razlika med njo, gospodujočo deželo, in Bosno-Hercegovino je bila vendar velika in načelna; Bosna-Hercegovina je bila njena posest — njena kolonija.

PRIVILEGIRANA KOLONIZACIJA.

S političnim absolutizmom pa vendar ni doseženo vse, kar želi imperialistična vlada doseči v prisvojenih deželi.

Okupacija je okupacija; ali prisvojitve v pravem pomenu besede to še ni. Dokler dežela sama noče biti tujca last, je posest negotova. Sila absolutizma in orožja jo drži; toda če odneha ta sila, ni nobene garancije več, da ne odpade posest. Moral bi biti torej večeren absolutizem in večna straža, in vendar še večeren strah; kakaj ljubezni do tuje nadvlade ni pričakovati ne zdaj ne pozneje, če se — ne izpremeni značaj dežele.

To je sešoma v večji ali manjši meri mogoče, ako se pomeša med domače prebivalstvo čim več tujega elementa, da prinese medenj svojo "kulturo".

Vojaštvo, ki je sicer potrebno, da vzdržuje oblast, je za ta namen le deloma pripravno. Ono namreč ne more trajno ostati v deželi. Moštvo in častniki se menjajo, vsled česar je njihov vpliv le omejen, dasi veljajo za prve "pionirje nove kulture". Vojaštvo je tudi ekskluzivno, zlasti častništvo, ki je tako vzgojeno. Res, da se zna najbolj povzdiguje nad domače ljudstvo in nastopati najbolj prevzetno; ali s tem, da se povzdiguje, se tudi loči od njega. Častniške naselbine in njih shajališča in zabavišča so bila po Bosni otoki v domačem morju. S tem, da nimajo stikov s prebivalstvom, tudi nimajo vpliva nanj. Steno lahko zgradi med sebo in ljudstvom, toda svoje barve mu ne morejo dati.

Nekoliko uspešnejše je v tem oziru lahko civilno uradništvo, ker prihaja več v dotiko z ljudstvom. Ali znaten ne more postati niti njegov vpliv v zaželjenem smislu. Tudi uradništvo ni priljubljeno, ker vidi ljudstvo v njem stebre zatiralskega sistema. Samo se ne počuti prijeto med tem ljudstvom in se zaradi tega rajše drži omejenih otokov, kjer igra sicer večinoma le drugo vlogo, pa je vendar v znanih okoliščinah, v katerih se čuti kolikor toliko doma.

Precej drugače je z neoficijelnimi naseljenici. Oni so najsplošnejši, da vzamejo deželi njen prvotni značaj, ali pa da ga vsaj znatno pokazujejo, pomešajo.

Naseljevanje privatnih tujih elementov, zlasti trgovcev in trgovčev, hotelirjev in gostilničarjev, industrijev in rokodelcev, velikih posestnikov in malih kmetov se lahko vrši skoraj neomejeno. Če se zdi človeku, da že zmanjkuje prostora za take prihajalec, se kmalu prepriča, da se je zmotil; oni dobe prostora na ta način, da povzročijo — izseljevanje domačinov.

Od časa okupacije je bila Bosna enako naseljevališče kakor izseljevališče.

Taka okupacija izpreminja gospodarske razmere in s tem prilike zaslužka in življenja. Gospodarski vzroki so predvsem tisti, ki silijo ljudi,

da zapuščajo deželo. Pridružujejo se jim seveda tudi politični vzroki.

Iz Bosne so se ljudje selili v Srbijo, nekoliko v avstrijske kraje, in dokaj v Ameriko. Dosele nimajo tuječinom ni primanjkovalo prostora.

Prav to priseljevanje je pa izpreminjalo obilje dežele.

Če gre človek s Kranjskega v Zedinjene države, ve, da se bo moral prilagoditi tukajšnjim razmeram. Kdor je šel z Dunaja, Kolomeje ali Arada v Bosno, ni mislil tako. Pričakoval je, da se ondodni "barbari" prilagode razmeram, ki jih ustvari on in njemu enakih v novi deželi.

In to pričakujejo od takega naseljevanja tudi gospodujoči; zato ga pospešujejo, zato dajejo takim naseljenjem privilegije, zato gledajo skozi prste, kadar bi jim bilo treba stopati na kurja očesa.

Tako je bilo na Pruskem Poljaku. S takimi metodami se je tam brisal poljski značaj dežele in se ji je dajal nemški pečat. Tako je bilo v Alzaciji in Loreni. Privilegirani naseljevalci so kolonizatorji, take dežele so v resnici kolonije.

TLAK IN PROTITLAK.

Bili so časi, ko so se taki procesi lahko dovršili do kraja. Včasih se je to zgodilo z brutalnostjo; del domačega prebivalstva se je poklal, drugi del se je pahnil v suženjstvo.

Včasih je zmogovito pleme izvršilo asimilacijo prebivalstva, ki se je sešoma skoraj neopazeno pretopila v prvo. To je bilo mogoče zlasti tedaj, kadar je bila velika razlika med kulturno stopnjo enega in drugega in ko ni bila narodna zavest posebno razvita.

V današnji dobi so razmere drugačne. V takozvanih divjih krajih preči asimilacijo razlika rase, ki se jasno kaže očesu in barvi polti in drugih znakih. Po Evropi jo ovira kulturna stopnja in narodna zavest.

Kar se tiče kulture, je v vsem, kar se navadno govori o njej, veliko pravičnega, veliko pretirane, veliko licemerskega, veliko brezobrazno prevzetnega. Ni dvoma, da se opazujejo po Evropi različne kulturne stopnje. Ali te se ne razlikujejo toliko po narodih, kolikor v okvirju naroda samega po različnih slojih. Kakor ne stoji vsi Turki na enaki stopnji kulture, tako tudi vsi Nemci ali Francozi ne. V splošnem se pa mora vendar balkanski narodom prav tako priznati, da so kulturni, kakor Bavarec ali Angležem.

Drugo dejstvo je, da je narodna zavest povsod oživila. Ni treba, da bi bila povsod šovinistična; živa pa je povsod. Kar se tiče bosanskih Jugoslovanov, je to tembolj razumljivo, ker je že stara in jo je oživljal turški pritisk.

Omenjena dva elementa najbolj sodelujeta, da se poraja odločen odpor proti vsem poizkusom nasilnega ali zvižane raznarodovanja.

Kjer se vodi od zgoraj taka politika kakor v Bosni in Hercegovini, je torej naravno, da je notranji mir nemogoč. S tako kolonizacijo je spojen političen pritisk in gospodarsko izkoriščevanje in zatiranje. To bi samo po sebi provociralo odpor; če se pridružuje še protinarodna politika, je odpor tembolj povečan in domači mir izključen.

VPLIV NA ZUNANJO POLITIKO.

To je samo po sebi dovolj nevarno. Toda navadno ali pa vsaj pogostoma se to še komplicira.

Zopet nam Bosna lahko služi za zgled. Njeno prebivalstvo je jugoslovansko, srbohrvatsko. Pod pritiskom tujega gospodarstva,

krutega in sovražnega, se je naravno oziralo tja, kjer je videlo največ sorodstva, torej v Srbijo in Črno Goro. Postanek irredente je v vseh takih krajih najnaravnejša stvar pod solncem. Lahko se pač preganja za žandarji, ječami in vislicami; ali posledica takega početja zopet ne more biti nič drugega, kakor da planti ogenj še bolj.

Ni manj naravno ni, da nastane in raste tam, kamor se upirajo oči zatiranih, zanimanje zanje. Da je Srbija računala z razmerami v Bosni in Hercegovini, ni nič čudnega; čudno bi bilo le, če jih ne bi bila vpoštevala.

Iz tega sicer ne sledi nujno, da je morala Srbija imeti sovražne namene napram Avstriji, pač pa da je Avstrija v v zavesti svojih grehov verjela v tako možnost. Njen račun je bil logično tak: Dokler je Srbija samostojna država, se bodo oči iz Bosne upirale vanjo; dotlej ima Bosna upanje, da se danes ali jutri združi z njo; dotlej ni Avstrija varna in stabilna.

Bosansko upanje propade, ako propade neodvisnost Srbije.

Iz tega računa je izhajala politika Avstrije napram Bosni. Tako bi bila njena srbska politika določena tudi tedaj, če ne bi bila Avstrija sploh imela svojih posebnih namenov na Balkanu in če ne bi bila Nemčija stala zanje.

Njena kolonialna politika v Bosni in Hercegovini jo je diktirala.

NOVA EKSPANZIVNOST.

Tako je te vrste kolonizacija ovira notranjega mirnega razvoja, povod domačih političnih bojov, zapreka kulture in napredka, obenem pa tudi večna vojna grožnja.

Doma absorbira taka politika vse moči, ki bi sicer lahko opravile veliko, koristno delo za gospodarski, kulturni in socialni napredek. Zunaj pa goni neprenehoma v tako smer, da se vojna nevarnost od dne do dne povečava.

Lahko bi bilo pokazati, da je imela avstrijska oziroma ogrska politika veliko kolonialnega značaja tudi na Hrvaškem, v Dalmaciji, v Galiciji — toda za naš namen so ti dokazi odveč, dasi jih ni težko dobiti.

Nekaj drugega pa moramo vzeti v poštev. Taka reč, kakršna je bila okupirana Bosna in Hercegovina, pomeni gospodarsko ekspanzijo. Okupirana dežela, kolonija, postaja trg za kapitalizem gospodujoče dežele. Da morajo biti kupčije uspešne, se mora ta trg razviti, okrepcati, njegova kupovalna moč se mora povečati. To pomeni, da se mora pomnožiti bogastvo dežele, ki ga želi kapitalizem osvojiti. Dežela mora postati produktivnejša, in njeni naravni viri se morajo odpreti, sama se mora privedi v kolo modernega kapitalizma.

Večinoma oskrbuje to tuji kapital.

Ali če se s tem doseže, da je v deželi več denarja za kapitalistične profite, se pojavlja s tem v vedno večji meri tudi druga prikazen kapitalističnega sistema: Rastoča domača produkcija prenapolnjuje domači trg; domače delavno ljudstvo ne more pokupovati svojih produktov. Kapitalizem zahteva novo ekspanzijo trga.

S tem gospodarskim stremljenjem se pa zopet draži politična tendenca: Najbolje se obvladuje tisti trg, ki je tudi politično pod oblastjo profita išočega kapitalizma. Politična osvojitve, imperializem v večjem obsegu se oglašajo in povečava nevarnost vojne.

To je večeren proces kapitalističnega sistema: tega procesa in njegovih nevarnosti ne more biti kraj, dokler ne bo sistema samega kraj. (Dalje.)

Dr. Drag. Lončar:

Slovinci v preteklosti.

1. Slovinci nismo državopraven narod, ker nismo imeli svoje države. Zato pravijo, da nimamo svoje zgodovine.

Politične v smislu državne zgodovine nimamo; toda brez vsake zgodovine nismo, ker država ni edina zgodovinska uredba. Vedno bolj stopa v ospredje kulturna zgodovina, t. j. ne toliko diplomatični in vojni zapletljaji, kolikor življenje naroda v raznih panogah njegovega duševnega in gnotnega razvoja.

Zato stopajo v ozdije velike osebnosti, veliki ljudje, ne zato, ker bi bili nepotrebni, ampak zato, ker niso heroji, marveč izvrševalci tega, kar je rodila masa; ker nadaljujejo in dovršujejo delo celih rodov, svojih prednikov. Razvoj lahko ovirajo ali pospešujejo; toda ustaviti ali ustvariti ga sami ne morejo. Individualna zgodovina postaja socialna, t. j. zgodovina posameznikov izpodiriva zgodovina družabnih slojev.

S tega stališča imamo tudi Slovinci svojo zgodovino, svoj duševni in gnotni razvoj, pri katerem smo veasih sami aktivno sodelovali, veasih smo bili samo pasivni gledalci.

2. Kot del drugih Jugoslovanov smo zasedli alpsko in kraško ozemlje, prvotne prebivalce deloma pobili, deloma izpodili, deloma se z njimi stnili. Iz tega pa sledi dvojje: Jugoslovani nastopamo skupno pod imenom Slovinci in se še le pozneje pod različnimi vplivi političnega in kulturnega značaja oddaljujemo drug od drugega ali diferenciramo. To prodiranje pa nam obenem kaže, da smo znali biti bojevitih ter da je bil način našega naseljevanja odvisen glavno od odpora, ki se nam je stavil nasproti, in od kakovosti ozemlja.

Najprej smo zasedli glavne doline in prodirali dalje. Kjer pa je bilo ozemlje po ravninah preveč izpostavljeno sovražnim napadom, tam smo si radi poiskali stranske doline in gorska pobočja. Po goratih krajih smo bili redko naseljeni, zato smo izgubili to ozemlje zgodaj, dasi jezikovno nismo toliko utrpeli; južno od Drave, kjer smo se bili naselili bolj gosto, smo se vzdržali do današnjega dne.

3. Do državne tvorbe nismo prišli Slovinci zato, ker bi bili preveč demokratični, kakor se veasih trdi. Bizantinski in arabski viri označujejo Slovence kot anarhistične, da si ne znajo ustvariti večje politične enote zaradi svoje nesložnosti in divje prostosti ali nebrzdčnosti. Nad Slovinci in tudi nad Slovenci so gospodovali mongolski Obri ali Avari, dokler niso podjarmili Bavarci in pozneje Franki, torej Nemci, obojih: Slovencev in Obrov. Slovinci so tudi sami pomagali gospodarjem v boju zoper svoje tedanje gospodarje Obre svojim bodočim gospodarjem Nemcem. Posledica je bilo nemško naseljevanje, pri čemer je imela odločilno vlogo cerkev.

4. Slovinci so se držali svojega poganstva, dokler jih ni uklonila sila. Tudi za nas sta tekmovali med seboj rimska in grška cerkev. Upor Slovencev, Hrvatov in Srbov proti Frankom za Ljudovita Posavskega je podpiral tudi Carigrad, na drugi strani pa so vodili boj zoper sv. Metoda nemški škofje.

V tekmi med Rimom in Carigradom se papež združi z nemškim vladarjem, papež obnovi rimsko cesarstvo, cesar in papež si razdelita oblast: cesar čiti papeža, širi katoliško vero med pagani in zatira krivoverstvo, papež daje cesarju sijaj rimskih imperatorjev, stavi ga nad vse druge krščanske vladarje in mu utrdi prestol.

Slovinci se pridružimo po gospodstvu Nemcev rimski cerkvi, naslonimo se politično in kulturno na rimsko-nemški zapad in se s tem bolj ločimo od drugih Jugoslovanov v pisavi, jeziku in omiki.

5. Na mejah smo izgubili mnogo zemlje po Nemcih, Madjarjih in Italijanih. V središču pa nam je škodoval srednjeveški družabni in državni red — fevdalizem.

Zmagovalec Nemec si prilasti ozemlje prebivalnega Slovence. Nemški plemič je vladajoči razred, ki vodi politično in sodno upravo; ter hodi kot vitež-konjenik na boj ali plen. Gospodarsko podlago mu dajejo ogromna posestva, ki jih obdeluje podložni kmet Slovencev. Vrhovno lastni-

stvo ima vladar, ki je v izvrševanju svoje državne naloge, t. j. varstvo na zunaj in vzdrževanje reda v notranjem, odvisen od plemstva. Plemič stanuje na gradovih, ki se iz ujih razvijajo pozneje mesta s posebnimi pravicami meščanstva.

Slovenski plemič se polagoma strne z nemškim, ker mu to daje gospodarsko korist in s tem družabni vpliv. Svobodni slovenski posestnik se izgublja, ker se deloma podaja sam pod varstvo plemiča, deloma ga razdeduje plemič, ki je njegov sodnik in izrablja svojo sodno pravico v svojo gospodarsko korist. Te razmere naš končno popolnoma ločijo od drugih Jugoslovanov. Naš daljnji zgodovinski razvoj t. j. jezikovno-literarni, kulturno-politični in gospodarsko-socialni razvoj hodi odselej vzporedno z evropskim zapadom, ki ga za nas označujejo dve gibni sili: rimski katolicizem in nemški fevdalizem.

6. Fevdalec si hoče zagotoviti svoje predprave s tem, da jih izvaja iz božje volje in se zato naslanja na služabnike svoje cerkve, na duhovništvo, ki zopet ve ceniti to podporo in se samo fevdalizira, t. j. cerkev sprejema celo fevdalne znake v svoje cerkvene uredbe, n. pr. z ustanavljanjem viteških redov, kjer se verska ideja redovništva spaja s politično idejo viteštva.

Turški napadi nam jasno kažejo, kako zapuščeni in sam zase navezani je bil slovenski podložnik. Papeži so sicer pridigali križarske vojne zoper Turke, toda isto so delali zoper krivoverce. "Bodisi zoper Čeha, bodisi zoper Turke, vselej je Matija in madjarski narod pripravljen tebi služiti" — tako je pisal Matija Korvin, ogrski kralj, papežu Pavlu II. Krščanski Čehi in Turki — to je bilo vseeno katoliškim plemičem. Turki in papeštvo — to se je na drugi strani protestantskim plemičem zdelo enako velika nevarnost. Kdo bi potem hodil v boj zoper daljne Turke, ko je lahko doma z večjim in manjšim trudom pobijal bodisi krivoverstvo, bodisi papeštvo?

7. Stanje podložnika je bilo še znošno, veasih dovolj dobro v dobi naravnega gospodarstva, ko še ni bil denar v splošni rabi, ko se je

vse odračunalo v pridelkih in so se zamenjavali pridelki med seboj. Denar je bistveno izpremenil položaj podložnikov, ker je graščak zviševal svoje zahteve, da je pridelke spravil v denar. Pomagalo mu je pri tem rimsko pravo, ki se je uveljavljalo in izpodirvalo staro, domače pravo. Rimsko pravo se je uvajalo, ko je oživila antika po humanizmu in renesanci. Rimsko pravo je plod rimskih razmer, kjer je bila gospodarska podlaga suženjstvo. To pravo pozna le lastnikove pravice, a ne njegovih dolžnosti. Sedaj se je to pravo presadilo na tla, ki so imela drug značaj. Pravno postopanje je bilo dolgotrajno, pisмено, ljudstvu tajno, pristojbine visoke. Nastal je učeni stan pravnikov ali juristov, ki ga je ljudstvo sovražilo. "Juristen sind boese Christen", — je bil pregovor med nemškimi kmeti. Na podlagi rimskega prava so graščaki odganjali kmeta s posestev.

Pritisk od strani fevdalcev in turška sila sta rodila socialno gibanje med slovenskimi in hrvaškimi kmeti, da so nastali kmetški upori, ki so iz početka hoteli samo izboljšanje gospodarskega položaja, pozneje pa odpravo podložništva sploh. Priznavajoč zakonitega vladarja nad seboj se hočejo kmetje otresti fevdalcev: svojo vlado hočejo imeti v Zagrebu, sami pobirati davke, svobodno trgovati do morja in sami varovati mejo pred Turki. To socialno kmetško gibanje najde ali vsaj upa najti idejno oporo v reformaciji.

8. Nravni propad cerkve, nevednost, razuzdanost, sleparstvo, grobo, surovo pojmovanje verskega morala dovesti najprej do opozicije vseh onih, ki jim ni bilo verstvo predmet kupčije in udobnega življenja. Nė odpad od cerkve, marveč njeno zboljšanje je bil prvotni cilj te opozicije.

V tej opoziciji nahajamo duhovščino, ki je bila literarno izobražena in vneta za svoj poklic, može vere in vede. Najemniki bogate višje duhovščine, nevedni in revni rokodelci v svoji stroki, ali pa tuji duhovniki, ki so znali samo maševati in uganjati razne nesposobnosti, niso mogli biti voditelji reformnega gibanja. Meščan se (Konec na 8. strani.)

ADVERTISEMENT

SLOV. DELAVSKA

PODPORNA ZVEZA

Sedež: Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAĐNIKI:

PREDESEDNIK: Ivan Prostor, 6120 St. Clair Ave. Cleveland, Ohio.
PODPREDESEDNIK: Josip Zorko, R. F. D. 2, box 113 West Newton, Pa.
TAJNIK: Blas Novak, 20 Main St., Conemaugh, Pa.

NADZORNIKI:

1. nadzornik: Ivan A. Kaker, 207 Hanover St., Milwaukee, Wis.
2. nadzornik: Nikolaj Povše, 1 Craft St., Numery Hill, N. S. Pittsburgh, Pa.
3. nadzornik: Frank Kaučič, b. 73, Dunlo, Pa.

POBOTOJNIKI:

1. pobotnik: Anton Lavrič, box 8, Yonon, Pa.
2. pobotnik: Frank Bavdek, 6303 Glass Ave., Cleveland, Ohio.
3. pobotnik: Anton Welly, box 53, Superior, Pa.

VRHOVNI EDRAVNIK:

F. J. Kern, M. D., 6202 St. Clair Ave., Cleveland, Ohio.

POMOŽNI ODRE:

Martin Jager, Conemaugh, Pa.
Ivan Gračnar, 546 Rossel Ave., Johnstown, Pa.
Stelan Zabrc, Conemaugh, Pa.
Ivan Suhadilnik, Box 253, South Fork, Pa.
Ignac Pečjak, 287 Cooper Ave., Johnstown, Pa.
Franc Pristave, Conemaugh, Pa.

GLAVNI URAD v hiši št. 20 Main St., Conemaugh, Pa.

Uradno Glasilo: PROLETAREC, 4008 W. 31st St., Chicago, Ill.
Cenjena društva, oziroma njih uradniki, so uljudno prošnji, pošiljati vse
dopise naravnost na glavnega tajnika in nikogar drugega. Denar naj se pošilja
edino potom Poštne, Express, ali Bančnih denarnih nakaznic, nikakor pa ne
potom privatnih čekov. Nakaznice naj se naslovljajo: Blas Novak, Conemaugh
Deposit Bank, Conemaugh, Pa., in tako naslovljene pošiljajo z mesečnim poročilom
na naslov gl. tajnika.
V slučaju, da opazijo društveni tajniki pri poročilih glavnega tajnika kake
pomanjkljivosti, naj to nemudoma naznanijo uradu glavnega tajnika, da se v
prihodnje popravi.

IMENA IN NASLOVI URAĐNIKOV DRUŠTEV S. D. P. Z. ZA LETO 1917.

Boritelj, št. 1, Conemaugh, Pa. — Predsednik: Fr. Dremelj, 518 Chestnut St.; blagajnik: Vid. Rovanič, Cherry St.; tajnik: John Skufca, 505 Main Street. — Vsi v Conemaugh, Pa. — Seja vsako prvo nedeljo v mesecu v dvorani Sv. Alojzija.
"Pomočnik", št. 2, Johnstown, Pa. — Predsednik: Jozef Budan; tajnik: John Gračnar, 546 Rossel Avenue; blagajnik: Joseph Thompson, R. F. D. 3, b. 54; vsi v Johnstown, Pa. — Seja vsako prvo nedeljo v dvorani dr. Triv.
"Zvezanik", št. 3, Franklio Conemaugh, Pa. — Predsednik: Andrej Urbas, 224 Oak St.; tajnik: Louis Krašna, b. 218; blag. Ant. Čuk, b. 705; vsi v Conemaugh, Pa. — Seja vsako 3. nedeljo v Slov. Izobraževalnem Domu.
"Zvezni Slovencec", št. 4, Lloydell, Pa. — Predsednik: Franc Meglič, Bearcald, Pa.; tajnik: Anton Gerbec, box 35, Lloydell, Pa.; blagajnik: Matija Hribar, b. 3 Lloydell, Pa. Seja vsako prvo nedeljo.
"Avstrija", št. 5, Ralphston, Pa. — Predsednik: Pavel Les, box 87; tajnik: Anton Resnik, box 91; blagajnik: Martin Korosec, box 205. Vsi v Ralphston, Pa. — Seja vsako tretjo nedeljo.
"Zvesti Bratje", št. 6, — Predsednik: Anton Istenič; tajnik in blagajnik: John Krajič, b. 227, Garrett, Pa. — Seja vsako prvo nedeljo.
"Jedincost", št. 7, — Claridge, Pa. — Predsednik: Michael Pramik, b. 411; tajnik: Alojzij Jenič, b. 411; blagajnik: Josip Pivce, box 28. Vsi v Claridge, Pa. — Seja vsako drugo nedeljo ob 2. pop. v Slov. Narodnem Domu.
"Planinski Raj", št. 8, Dawson, N. Mex. — Predsednik: Primož Ulčar, b. 992; tajnik: Frank Kosernik, b. 491; blagajnik: John Zorman, b. 431. Vsi v Dawson, N. Mex. — Seja vsako tretjo nedeljo.
"Zvezni Stajerc", št. 9, Johnstown, Pa. — Predsednik: Gasper Galez; tajnik: Fred Horvat, c. o. Memorial Hospital; blagajnik: Jakob Puntar, b. 54, R. F. D. 7. Vsi v Johnstown, Pa. — Seja vsako tretjo nedeljo v Celloso, Pa.
"Jasna Poljana", št. 10, Brownfield, Pa. — Predsednik: Urban Pucel; tajnik: Edvard Zalokar, box 6, Lemont Furnace, Pa.; blagajnik: John Stritar, box 75, Brownfield, Pa. — Seja vsako prvo nedeljo v Uniontown, Pa.
"Zarja Svobode", št. 11, Dunlo, Pa. — Predsednik: Louis Strie; tajnik: rane Kaučič, b. 73; blagajnik: Ivan Doles, b. 214. Vsi v Dunlo, Pa. — Seja vsako prvo nedeljo.
"Danica", št. 12, Hillwood, Pa. — Predsednik: Michael Blaskovič; tajnik: Louis Kitt, b. 85; blagajnik: Franc Korelec, b. 74. — Vsi v Hillwood, Pa. Seja vsako prvo nedeljo.
"Vocernica", št. 13, Baggaley, Pa. — Predsednik: Franc Segusa, b. 34, Hostetter, Pa.; tajnik: Ivan Salmich, b. 57, Whitney, Pa.; blagajnik: Anton Rak, b. 53, Hostetter, Pa. — Seja vsako drugo nedeljo ob 2 h. pop.
"Mojo Dom", št. 14, Orient, Pa. — Pred: Anton Crlinogor, b. 102; tajnik: Frank Gramc, box 206; blagajnik: Anton Crlinogor, b. 102. Vsi v Republic, Pa. Seja vsako 2. nedeljo v Republic, Pa.
"Slavan", št. 15, Sopria, Colo. — Predsednik: Silvester Berentinc, box 192; tajnik: Louis Jahn, box 106; blagajnik: Joseph Rubnich, box 106; vsi v Sopria, Colo. — Seja vsako 1. nedeljo v prostorih sobrata Ivan Konecija, v Piedmont, Colo.
"Bratstvo", št. 16, Buxton, Iowa. Predsednik: Anton Tomšič, R. 2, Albina, Iowa; tajnik: Frank Raspičnik, b. 683; blagajnik: Franc Raspičnik, jr., b. 683. Vsi v Buxton, Ia. Seja vsako prvo nedeljo v prostorih sobrata Anton Tomšiča.
"Zora", št. 17, Akron, Mich. — Predsednik: Gasper Volk; tajnik: Anton Novak, box 68; blagajnik: John Volk; vsi v Akron, Mich. — Seja vsako prvo nedeljo.
"Zvon", št. 18, Braddock, Pa. — Predsednik: Lesjak Josip, 1111 Wood Way; tajnik: Jacob Zalaznik, 1013 Talbot Ave., rear; blagajnik: Franc Arhar, 417 Robinson Street. Vsi v Braddock, Pa. — Seja vsako 1. nedeljo.
"Združeni Slovencec", št. 19, Carona, Kansas. — Predsednik: Al Zupančič; tajnik in blagajnik: Franc Zupančič, b. 35. — Vsi v Carona, Kansas. — Seja vsako drugo nedeljo ob 10 uri dopoldne.
"Nada", št. 20, Huntington, Arkansas. — Predsednik: Martin Pucel, b. 17; tajnik in blagajnik: Ivan Marzi, b. 54.

Babor, b. 116; blagajnik: Ignac Zolohnik, b. 439. Seja vsako tretjo nedeljo v mesecu.
"Orsi", št. 40, West Newton, Pa. — Predsednik: Andrej Povrli, R. F. D. 2, b. 27; tajnik: Andrej Ogrin, R. F. D. 2, b. 134; blag. Jozef Zorko, b. 50. — Vsi v West Newton, Pa. — Seja vsako četrto nedeljo dopoldne za prihodnji mesec.
"Jutrjana Zvezca", št. 41, Cleveland, Ohio. — Predsednik: Jozef Blatnik, 3582 E. 82nd St.; tajnik: Jozef Vajdali, 3547 E. 78th St.; blagajnik: Franc Kokotec, 8103 Marble Ave. Vsi v Cleveland, O. — Seja vsako drugo nedeljo v dvorani rojaka Tomazina.
"Miladi Slovencec", št. 42, Oglesby, Ill. — Predsednik: Louis Klöpčič; tajnik: Jozef Mesein, b. 197; blagajnik: Kristina Nadevnik, b. 494; vsi v Oglesby, Ill. Seja vsako prvo nedeljo.
"Šava", št. 43, Portage, Pa. — Predsednik: Frank Zaman, R. F. D. 1, b. 8; tajnik: Jurij Raspičnik, R. F. D. 1, b. 77; blagajnik: Martin Raspičnik. Vsi v Portage, Pa., R. F. D. 1, b. 5. — Seja vsako tretjo nedeljo.
"Prešeren", št. 44, Cliff Mine, Pa. — Predsednik: Alojzij Vidmar, b. 235, Cliff Mine, Pa.; tajnik: Franc Pivk, b. 15, Cliff Mine, Pa.; blagajnik: Jozef Sivec, b. 75, Imperial, Pa. Seja vsako drugo nedeljo.
"Mirni Dom", št. 45, Johnstown, Pa. — Predsednik: Mat. Pečjak, 287 Cooperade Ave.; tajnik: Gregor Hreščak, 407 Eighth Ave.; blagajnik: Martin Klinar, 708 Chestnut St. Vsi v Johnstown, Pa. — Seja vsako drugo nedeljo v dvorani Sv. Cirila in Metoda.
"Južni Premogor", št. 46, Alix, Arkansas. — Predsednik: Math. Starman, b. 197, Alix, Ark.; tajnik: Louis Oster, b. 44, Alix, Ark.; blagajnik: Jurij Kokalj, R. F. D. b. 77, Altus, Ark. — Seja vsako drugo nedeljo.
"Slovenski Bratje", št. 47, Avella, Pa. — Predsednik: Martin Obed, box 167; tajnik: Dominik Feltrin, b. 167; blag. Jozef Kanižan, b. 184; vsi v Avella, Pa. — Seja vsako drugo nedeljo.
"Slovenski Mladenci", št. 48, Aurora, Ill. — Predsednik: Ivan Ojster, 627 Aurora Ave.; tajnik: Anton Susterščak, 350 Pierce St.; blagajnik: Ivan Baskovič, 613 Aurora Ave. Vsi v Aurora, Ill. — Seja vsak drugi četrtak ob 8. uri zvečer v dvorani na Haukei Ave.
"Clevelandске Slovencec", št. 49, Cleveland, O. — Predsednik: Ivana Srdedel, 3552 E. 82. St.; tajnica: Ana Smrekar, 3551 E. 80. St. E.; blagajnica: Mary Martinšek, 3559 E. 81st St. E. — Vse v Cleveland, O. — Seja vsako prvo nedeljo v mesecu.
"Proletarec", št. 50, Franklin, Kansas. — Predsednik: Jozef Pechnik, Arma, Kans.; tajnik: Frank Wegel, box 38, Franklin, Kans.; blagajnik: Ivan Anpar, P. O. Franklin, Kans. — Seja vsako prvo nedeljo.
"Delavec", št. 51, Cleveland, O. — Predsednik: Franc Mikše, 1163 E. 61st St.; tajnik: Jozef Tribzina, 1221 E. 60th St.; blagajnik: Frank Budič, 1306 E. 55th St. Vsi v Cleveland, O. — Seja vsako drugo ned. v mes. ob 9. uri dop. v Birkovi dvorani.
"Ljubljanski Grad", št. 52, DeKalb, Ill. — Predsednik: Pavel Košir, 1409 State St.; tajnik: Franc Keržič, 1317 Market St.; blagajnik: Franc Prebil, 1142 Market St. Vsi v DeKalb, Ill. — Seja vsako drugo nedeljo pri sobratu Fr. Keržič.
"Slovenski bratje", št. 53, Fairpoint, Ohio. — Predsednik: Matija Simič; tajnik in blagajnik: Franc Koss. Vsi b. 105, Fairpoint, Ohio. — Seja vsako prvo nedeljo v mesecu.
"Karol Učakar", št. 54, Rockwood, Pa. — Predsednik: Jozef Hočevar, b. 184; tajnik: Anton Hočevar, box 184; blagajnik: Michael Hočevar, b. 184; vsi v Rockwood, Pa. — Seja vsako prvo nedeljo v mesecu v prostorih sobrata Ant. Hočevar.
"Vrh Planin", št. 55, Crabtree, Pa. — Predsednik: Franc Trafila, b. 95; tajnik in blagajnik: Andrej Jereb, b. 92; vsi v Crabtree, Pa. — Seja vsako drugo nedeljo v prostorih sobrata Andrej Jereb.
"Skala in Balkan", št. 56, Pittsburgh, Pa. — Predsednik: Anton Horvat, 531 Suisman St.; tajnik: Ivan Simonič, 1132 Fabyan St.; blagajnik: Franc Vilhar, 814 Carpenter Alley. Vsi v N. S. Pittsburgh, Pa. — Seja vsako 1. nedeljo v K. S. D. v Pittsburgh, Pa.
"Čaven", št. 57, Carrollton, O. — Predsednik: Martin Čermelj; tajnik: Ciril Stibilj, b. 404; blag. Jozip Dvigan. Vsi box 404, v Carrollton, O. — Seja vsako prvo nedeljo v prostorih sobrata Martina Čermelja.
"Radar", št. 58, Canmore, Alta, Canada. — Predsednik: Anton Polutnik, b. 185; tajnik in blagajnik: Josip Stribar, b. 317. Vsi v Canmore, Alta, Canada. — Seja vsako drugo nedeljo v prostorih sobrata Frank Kral, ob 2. popoldne.
"Slovenski Fantje", št. 59, Maynard, Ohio. — Predsednik: Jozef Bjad, b. 55; tajnik: Franc Bregar, b. 647; blagajnik: Fr. Spendal, b. 243. Vsi v Maynard, Ohio. — Seja vsako drugo nedeljo v dvorani g. Jos. Hrabak-a.
"Moonsrunski Trpin", št. 60, Moon Run, Pa. — Predsednik: Fr. Dolinar, b. 342; tajnik: Anton Petrovič, b. 134; blagajnik: Anton Iphart, b. 204, Moon Run, Pa. — Seja vsako tretjo nedeljo v mesecu ob 10ti uri dopoldna v dvorani sv. Barbare.
"Napredni Slovencec", št. 61, Ga-vind, — Predsednik: George Lashick, 1106 Jefferson St.; tajnik: Niek Vukšinič, b. 50; blag. Matija Lashick, 1106 Jefferson St.; vsi v Gary, Ind. — Seja vsako drugo nedeljo v prostorih sobrata Ivan Ivančič.
"Zensko društvo 'Sokol'", št. 62, Cleveland, Ohio. — Predsednica: Zofija Birk, 1143 E. 63 St.; tajnica: Franciška Trženič, 6615 Bonna Ave.; blagajnica: Franciška Lačič, 6121 St. Clair ave.; vse v Cleveland, O. — Seja vsaki prvi terek v mesecu.
"Adamič in Lunder", št. 63, Robbins, Pa. — Predsednik: Ivan Trojar, b. 76; tajnik: Franc Mejak, b. 97; blagajnik: Jozef Kamat, b. 51. Vsi v Yohoghanj, Pa. — Seja vsako prvo nedeljo.
"Bratoljub", št. 64, Milwaukee, Wis. — Predsednik: Ivana Sem, 291 First Ave.; tajnik: Ivan A. Kaker, 342 Florida St.; blagajnik: George Šešter, 273 First Ave. Vsi v Milwaukee, Wis. — Seja vsako drugo nedeljo v dvorani Frank Benda, 479 National av.
"Božičev", št. 65, Staunton, Ill. — Predsednik: Ivan Mostar, b. 351; tajnik in blagajnik: Stefan Piere, R. F. D. 1, box 153. Vsi v Staunton, Ill. Seja vsa ko tretjo nedeljo v mesecu.
"Frans Schubmeier", št. 66, Yale, Kansas. — Predsednik: —; tajnik: Jozef Kotnik; blagajnik: Martin Ko-

za bodoča pravila Zveze ter bodoči glavni odbor.
Udeležiti se glavne letne seje je dolžnost vsakega člana, kajti za napredek društev in zveze je delavnost društvenega odbora veljavna pomena.
Pri volitvah društvenih odborov naj torej članstvo v prvi vrsti vpošteva zmožnosti in delavnost kandidatov; članstvo naj posebno pazi, da izvoli za društvene tajnika kar najodlolednejšega člana mogoče.
Članstvo (posebno društveni odbori) je naproseno, da poskrbi, da se kar največ mogoče članstva udeleži predložene splošne glasovanja. Člani lahko glasujejo na društvenih sejah ali izven njih. Članom, katerim se ni mogoče udeležiti decembrske seje, naj se pošljejo glasovnice na dom in za določen čas, do kadar imajo glasovnice vrniti dr. tajniku.
Posebno glasovnice o pravih naj članstvo pazno prečita ter glasuje po navodilu in svojem prepričanju. Pravila so skrbno posneta iz pravil S. D. P. Z. in S. P. Dr. Sv. Barbare ter v smislu pogodbe za združenje omenjenih dveh organizacij, tako da bodo odgovarjala združeni organizaciji.
Glasom lestvic bodočih pravil bodo člani obeh organizacij po združenju manj plačevali, kot pred združenjem, ker odpade takim članom popolnoma sedanje plačevanje prispevkov v rezervni in upravni sklad S. D. P. Z.
Plačevanje mesečine članstva dr. sv. Barbare ostane (do malih izjem) nespremenjeno, ker se vpelje starostna lestvica S. P. Dr. Sv. Barbare z malimi popravki kot starostna lestvica združene organizacije.
Članstvo S. D. P. Z. bo po združenju nekoliko več plačevalo zaradi poškodninskega sklada, kateri se mora v združeni organizaciji vpeljati na podlagi pogodbe za združenje. Članstvo S. D. P. Z. naj vpošteva, da bo po združenju zavarovano za poškodbe, katere se bodo izplačevale iz poškodninskega sklada in ne več iz smrtninskega kot doslej. Ako torej zadene katerega člana nesreča, da bo na podlagi novih pravil opravičen do poškodnine, se mu bo določena poškodnina izplačala, a smrtnina ostane nedotaknjena; med tem ko se po sedanjih pravilih vsame izplačana poškodnina od smrtnine prizadete.
Kakor se vse vedno draži, tako tudi uprava organizacije vedno več stane. Prispevki S. D. P. Z. določeni za upravni sklad (5e od člana) že zadnji dve leti ne pokriva upravnih stroškov, zakaer je zadnji čas, da se prispevki za upravni sklad zvišajo.
Torej, kakor že rečeno, pri sestavi pravil se je pazilo, da se združ. organizacija postavi na trdnje stališče, zakaer je pričakovati, da bo pretežna večina članstva glasovala v prid točk predloženih pravil.
Obenem naznanjam društvenim odborom, da se bodo v kratkem (ako le mogoče začeni z mesecem januarjem 1918) vpeljala nova finančna mesečna poročila, ki bodo bolj ustrezala sedanjemu in bodočemu poslovanju Zveze in obenem znatno olajšala delo dr. tajnikov in sestavi istih. Natanejšje navodilo k temu kasneje.
Zaradi omogočitve pravočasnega zaključanja čistih letnih računov v glavnem uradu se društvo priporoča, da vpošljejo mesečino za mesec december z običajnimi poročili prej kot mogoče.
Iz istega razloga se priporoča članom, ki imajo kakšne nakaznice (checke) od S. D. P. Z., da jih izmenjajo takoj po prejemu.
S sobratskim pozdravom
Blas Novak, tajnik.

Cleveland, O.
Cenjeni bratje in sestre S. D. P. Z. in Dr. sv. Barbare!
Pred nami so glasovnice za volitev bodočega glavnega odbora. Ne maram posegati v te volitve, ker bo vsak član imel priliko, da glasuje po svojem najboljšem znanju in prepričanju za tiste kandidate, ki se mu zde najboljši.
Druga stvar je pa zveznim glasilom, o katerem se bo zdaj tudi glasovalo. Izbrati moramo med "Proletarec" in "Glasom Naroda". Obeh ne moremo izvoliti torej se moramo odločiti za enega. Po mojem mnenju je za našo organizacijo "Proletarec" najbolj primeren. Narodu je treba izobrazbe in sicer v prvi vrsti tiste, ki mu daje pravo spoznanje delavskih razmer. Zakaer članstvo združene organizacije je do inalega delavsko in v tem oziru mu ne daje noben drug list toliko kolikor "Proletarec".
Morda bo kdo dejal, da je "Glas Naroda" dnevnik. Toda brat trpin tudi "Proletarec" bi lahko bil dnevnik, in če ni, je tako zaradi tvoje nezavednosti. Ako bi imel "Proletarec" toliko naročnikov, kolikor bi jih moral imeti po svoji vrednosti, bi moral biti največji slovenski list v Ameriki.
Sicer pa za naše glasilo za enkrat ni vprašanje, če je dnevnik ali tednik. Podporni organizaciji služi tednik lahko prav tako kakor dnevnik; to nam kaže izkušnja. Pri objavi glavnega odbora, zapisnikov, društvenih poročil i. t. d. ne more igrati vloge če so razdeljena po več številkah v tednu, ali pa zbrana v eni tedenski številki. Tako vidimo pri S. S. P. J., ki ima svoj dnevnik "Prosveto", da so vendar vse Jednotine vesti zbrane v eni številki v sredo.
V tem oziru torej "Proletarec" popolnoma zadostuje; poleg tega je pa to list, iz katerega črpa delavec lahko največ ponka. Kot sami trpin glasujemo torej vsi za "Proletarec".
Z bratskim pozdravom
Fr. Miksha.
Cleveland, O.
"Delavec" št. 51, S. D. P. Z., se pozivajo, naj se udeleže prihodnje društvene seje, ki bo dne 9. decembra v navadnih prostorih.
Na dnevnem redu so zelo važne reči, ki jih moramo rešiti; poleg tega so pa tudi volitve za društveni odbor za leto 1918. In volitev glavnega odbora. Važno je, da se vsak član udeleži volitve. Torej vsi na sejo dne 9. decembra!
Z bratskim pozdravom
Joseph Ferbizan, tajnik.

NAZGANILO.
Eckhart Mines, Md.
Članom in članicam društva "Slovenec" št. 89 S. D. P. Z. v Eckhart Mines se naznanja, da bo prihodnja mesečna seja dne 9. decembra t. l., in sicer ob eni popoldne v navadnih prostorih.
Vse članice in članice pozivam, da se zanesljivo udeležite te seje, ker imamo rešiti mnogo važnih točk, med drugim tudi volitev novega odbora za prihodnje leto.
Kdor izostane od te seje brez opravilne vzroke, izgleda kazni po pravilih. Udeležite se torej vsi.
Z bratskim pozdravom
Frank Poženel, tajnik.

Veliko premogovih skladov na številnih velikih premogovih poljih zapadnih držav je pričelo v tem ali onem času goriti in požar je trajal dolgo dobo, pri čemer se je naravnost spekla na površini ležeča zemlja ter se izpremenila v neke vrste opeko ali terracotto. Ogenj je bil dosti močan, da je na gotovih mestih stajal in kristaliziral sklade peščenca ter drugih mineralij. Nekateri teh premogovih skladov, posebno oni, ki so ležali na višjih gričih, so se utegnili vneti od strele ruže požar pa so zaleteli prirejski ognji ter ognji v taboriščih. Ker pa so bili požari na površini tako običajni, da bi skupno obsegali več kakor 200.000 kvadratnih milj, je najbrž pripisovati večino teh požarov avtomatičnemu vžigu iz fizikalno-kemičnih vrokov.
Premogovni skladi gore še sedaj deloma na površini deloma pa tik pod njo na številnih mestih zapada. Požar je spoznati po dimu in plinih, ki se dvigajo iz zemlje, ter po vročini na površini. Ta vročina pa je tako velika, da zamori vsako vegetacijo. Čim premog izgori, se ponavadi vdajo na vrhu ležeči skladi skal ali zemlje. Vsled tega pa tudi nastanejo v zemlji globoke zareze. Vsak tak požar se končno ustavi sam od sebe, in sicer radi pomanjkanja kisika, ki je neobhodno potreben za gorenje.
V berlinske ljudske šole je hodilo v šolskem letu 1911 do 1912 vsega skupaj 4316 nemških otrok, od katerih je bilo 3998 slovenskih. Poljsko je govorilo 1519 otrok, poljsko in nemško 2184, rusko pa 29 otrok. Število nemških otrok v Berlinu se je od leta 1910 več kakor podvojilo, ker je od 2081 narastlo na 4316.

Rezultat glasovanja

o predlogih, da se postavi J. S. Z. na stališče avtonomnih sekcij.

V soboto dne 24. novembra t. l. je imel gl. odbor J. S. Z. sejo, na kateri je poročal nadzorni odbor o izidu glasovanja z ozirom na preureditev J. S. Z. v avtonomne sekcije. Glasovanje o predlogih in za konstituiranje sekcij je bilo sledeče:

PREDLOGI: Glasovnica A.

1. Jugosl. socialist. zveza sestoji iz treh sekcij: Slovenske, hrvatske in srbske; vsaka je v svoji upravi in notranjem poslovanju avtonomna 819 da, 423 ne;
2. Sekcija obstoji, ako se zanjo prijavi najmanje 200 članov 767 da, 439 ne;
3. Vsa klan ima pravico določiti sam, kateri sekciji želi pripadati 851 da, 410 ne;
4. Vse tri sekcije imajo skupnega zveznega tajnika, ki hodi na seje upravnih odborov teh sekcij in ima posvetovalen glas 806 da, 441 ne;
5. Imetek Zveze se razdeli proporcionalno po številu članov, ki pripadajo vsaki sekciji 832 da, 418 ne;
6. Srbski sekciji se vrne iz fonda "Radniške Straže" po obračunu dohodkov in izdatkov nje delež, ki ji pripada po številu njenih članov, da ji je mogoče ustanoviti svoje glasilo 782 da, 414 ne;
7. Od članarine se odračuna vsak mesec 3c. sekcijam, 2c. pa ostane v Zvezni blagajni 814 da, 414 ne;
8. Vsaka sekcija si izvoli po dva člana v nadzorni odbor. Ta odbor se sestane za pregled zveznih knjig in tvori v tem slučaju Zvezni nadzorni odbor 822 da, 405 ne;
9. Upravni odbor vsake sekcije sestoji iz petih članov 824 da, 382 ne;

Glasovnica B.

Za sekcije je bilo oddanih: za slovensko 566, za hrvatsko 198 in za srbsko 67 glasov.

Na podlagi tega rezultata je sprejel gl. odbor soglasno sledečo resolucijo:

RESOLUCIJA GL. ODBORA J. S. Z., sprejeta na seji dne 24. novembra 1917.

Ker je glasovanje o predlogih, da se postavi J. S. Z. na stališče avtonomnih sekcij izpadlo v načelu afirmativno, to je, da se postavi na tako stališče, kakor je navedeno v glasovnici, izjavlja gl. odbor, z ozirom na izvršitev tega odloka in nadaljne ureditve med hrvatsko- in srpsko sekcijo sledeče:

1. Da izvoli slovenska sekcija, ki je dobila dovolj glasov za konstituiranje, v soglasju s predlogom št. 9, 5 članov v ta odbor in takoj naznani njih imena tajništva J. S. Z.
2. Da se takoj nato, ko dobi tajništvo J. S. Z. imena teh odbornikov, razdeli zvezno premoženje, kakor je označeno v predlogu št. 5, in sicer tako, da dobi upravni odbor slovenske sekcije 50%, drugih 50% pa ostane v zvezni blagajni tako dolgo, dokler se konstituira hrvatska in eventualno srbska sekcija, kateri si potem to premoženje razdelita v smislu predloga št. 5.
3. K slovenski sekciji spadajo se smatrajo v bodočo vsi klubi, ki poslujejo v slovenskem jeziku, za hrvatsko-srbsko ali eventualno eno ali drugo ločeno v svojo sekcijo, se smatrajo klubi, ki poslujejo v hrvatskem ali srbskem jeziku. Posamezni člani lahko spadajo h kateri sekciji žele in za katero se pozneje izjavijo.
4. Poslovanje J. S. Z. za slovensko sekcijo v smislu zaključkov, navedenih v predlogih, stopi v veljavo prvi teden v januarju 1918, za ostale pa en mesec potem, ko je končano glasovanje za ustanovitev njih sekcij. Ob tej priliki preneha tudi funkcija sedanjega gl. odbora.
5. Dime banke in njih vsebina, ki jih vrnejo klubi, spadajo sekciji tiste narodnosti, v katere jeziku posluje klub.
6. Za odločitev nadaljnega konstituiranja hrvatske in eventualno srbske sekcije, za katere to glasovanje ni pokazalo rezultata, se razpišejo takoj posebne dopolnilne volitve, in sicer potem glasovnice, sestavljene na sledeči način:

Glasovnica:

Članstvo J. S. Z. je z večino glasov sklenilo, da se postavi Zveza na stališče avtonomnih sekcij. Glasovanje pa je ostalo brez rezultata glede na hrvatsko in srbsko sekcijo, ki se ustanovite tedaj, če se za vsako oglasi najmanje dve sto članov. Da se dobi jasnost o tem, je treba, da glasujejo člani Hrvatsko-srbske sekcije, kam hočejo pripadati.

Glasujte torej o sledečem vprašanju: Želim pripadati hrvatski sekciji Želim pripadati srbski sekciji Ustanovitev hrvatske in srbske sekcije je odobrena, ako se odda za vsako najmanje 200 glasov. Glasovanje traja 60 dni od tedaj, ko dobe klubi glasovnice. Datum zaključka je na glasovnici.

Gl. Odbor J. S. Z.

V soglasju s to resolucijo dobe hrvatski in srbski klubi v kratkem glasovnice za dopolnilne volitve.

Tajništvo J. S. Z.

Romañovci.

Z odstopom ruskega carja Nikolaja Drugega je v Evropi prenehala dinastija Romanovcev. Kot vladarska rodbina je bila ena najmlajših dinastij v Evropi in je vladala v moškem pokolenju splošno samo 177 let, od leta 1613 do leta 1730.

Romañovci so bojarjskega rodu. Njih praded Andrej Kobila je baje prišel leta 1341 z Pruskega v Moskvo. Z rodbino Rurik, ki je takrat vladala v Rusiji, so stopili Romanovci v sorodstvo šele leta 1547, ko se je Anastazija Romanov, hčerka bojarja Romana Jurjeviča poročila s carjem Ivanom Vasiljevičem. Po smrti Ivana Četrtega je morala Rusija zaradi uzurpatorja Boris Godunova pretrati mnogo notranjih bojov. Posledice teh bojov je bila, da je takrat šele 17 letni Michael Feodorovič, sin metropolita Filareta, dne 21. svečana 1613 kot prvi Romanov zasedel ruski prestol. Umrli je 12. julija 1645. Njemu je sledil Aleksij Mihajlovič, ki je vladal do leta 1676., za njim je prišel Feodor Tretji do leta 1683., nato Peter Veliki do leta 1725., za njim Katarina do 1727 in potem Peter Drugi, ki je vladal do leta 1730., in s katerim je moško pokolenje pravih Romanovcev izmrlo.

Nato je sledila prva v ženskem pokolenju Ana Ivanova do leta 1740., za njo je prišel na prestol njen mladoletni nečak Ivan Četrti, katerega pa so že leta 1741 strmoglavili. Ivanu Četrtemu je sledila Elizabeta Petrovna in po njeni smrti je prišel na prestol leta 1762., Peter Tretji iz rodbine Holstein Gottorp ali Oldenburg Romanov.

Iz tega ženskega pokolenja izhajajo vsi Romanovci tja do zadnjega Nikolaja Drugega, in v nobeni drugi vladarski rodbini na svetu se jih ni toliko nasilnim potom spravilo v sveta, kakor v tej.

Petra Tretjega so umorili še tisto leto, ko je zasedel prestol. Njemu je sledil polnolri Pavel Prvi, ki je vpeljal v Rusiji pravo strahovlado. Ženske najvišjih krogov, ki so padle v nemilost norega tirana, je dal na javnih trgih bičati in končno je šel s svojim tiranstvom tako daleč, da se je proti njemu izcimila zarota, katere vodji sta bila grof Pahlen in gospod Benigsen. Dne četrtega aprila je imelo zarotnikom vdano vojaštvo stražo v palači in te prilike sta se poslužila grof Pahlen in Benigsen ter s stražniki častniki vdrla v carjevo spal-

nico, Car Pavel, ki je bil velikan po postavi, se je obupno branil, in zarotniki so že hoteli odnehati; tedaj pa je Benigsen iztrgal nekemu častniku svilen pas, s katerim so ga nato zadavili. Baje sta bila v to zaroto zapletena tudi njegova žena in njegov sin Aleksander Prvi, ki je po očetovi smrti zasedel prestol. Aleksander Prvi je vladal do leta 1825, in je eden onih redkih vladarjev Romanovcev, ki je umrl naravne smrti. Njegov naslednik Nikolaj Prvi je bil tiran, ki je v Rusiji vpeljal sila strog absolutizem. Njemu je sledil Aleksander Drugi eden razmeroma najpravičnejših in najboljših ruskih vladarjev. Med mnogimi, ki jih je vpeljal, je tudi ta, da je odpravil last do osebe oziroma tlačanstva.

Kljub vsem njegovim dobrim svojstvom in lastnostim pa so nihilisti napravili več atentatov na njegovo življenje. Dne 1. marca je padel vračajoč se od neke vojaške parade kot žrtev bombnega napada.

Pod njegovim naslednikom Aleksandrom Tretjim se je pričelo veliko reakcionarno gibanje v Rusiji. Aleksander Drugi je bil velik prijatelj nemškega cesarja Viljema Prvega, pod Aleksandrom Tretjim pa se je tudi to nekoliko izpremenilo. Med tem časom so bili odnošaji med Nemčijo in Rusijo večkrat tako napeti, da se je večkrat smatralo vojno med tema državama skoro za neizogibno.

Car Tretji ni bil kos položaju, ki je vladal v Rusiji. Napram njemu so zasnovali cel vrsto zarot. Je-li zares umrl naravne smrti, je zelo dvomljivo. Umrli je dne 1. novembra 1894 v Lavadiji, in nekateri pravijo, da je umrl na posledicah počasi delujočega strupa.

Car Nikolaj Drugi, ki se je le-tos odpovedal vladi, ali se je pravzaprav odpovedati moral je splošno znan, kakor slabič brez vsake energije in volje. On se je vsled strahu pred atentatom držal večinoma v svoji palači v carskem selu; ta strah pa se je povečal skoro do blaznosti, ko je neka baterija o priliki neke slovesnosti ob Nevi ostro streljala.

Z njim je torej končala vladajoča rodbina Romanovcev, in Rusija je s tem izbrisana iz vrste monarhij. Porodne bolečine nove republike še niso končane, ali bližnja bodočnost utegne pokazati, kam jadra.

O Jancih.

Misionar J. W. Leuschner je v "Vestniku geografske družbe" po južni Kitajski poročal o posledje maloznanem narodčiču Jauciev. Ta čudni narod biva na pribovine ozemlju, ki meji na pokrajine Kwantung, Kvangsi, Kiangsi in Hunan. Jauci so zelo bojevit, starodavnim šegam zvesti in vsakemu napredku sovražni. Zanimivo je, da uživa med Jauci ženska večjo svobodo in večji ugled kakor moški. Ako je mož surov, skop, brezbrizen in len, ga sme žena zapustiti. Žena se sme vrniti k starišem, ali pa se zateči k drugemu možu. Čeprav je njen prvi mož kje je, nima pravice niti moči, da bi jo prisilil na povratek. Vzile temu so pa tudi med Jauci zakonski pari, ki se nikdar ne ločijo in ki žive zvesto skupaj do smrti. Snubiti more le ženska moža, nikdar pa ne moški ženske. Kadar imajo Jauci svoje veselice, pojo ženske kratke pesnice, s katerimi pozivljajo moške na ples. Vsaka ženska, ki hoče plesati, poje moškemu, ki ji je všeč. Moški sme na tak spev molčati in čakati, da mu zapoje druga, ki mu je ljubša, ali

pa odgovori z enako prijazno pesmico ter gre plesat. Med Jauci torej vedno le ženske volijo, moški pa volite ali sprejmejo ali odklonijo z molkom. Na tujece so Jauci zelo ljubosumni ter jih zapode preko meje, ker se boje za svoje žene. Fotografov se silno boje. Neki Anglež je moral pobegniti, ker je s svojim fotografskim aparatom "lovil ženske duše". Ženske, ki jih je Anglež s svojim črnim zabojem "ustrelil", so jokalo prihitele k svojim možem ter tožile, da jih boli sree, ker jim je Anglež vjel dušo. V splošnem je Jaucem zakonska zvestoba brez pomena. Navadno ima mož poleg žene še ljubico in žena ima poleg moža še ljubimen - prijatelja. Vsi trije ali vsi štiri pa so med seboj prav prijazni in uslužni, ne poznajo nobe-nje ljubosumnosti ter žive večasih celo pod isto streho. Hišni prijatelj ima skoraj enake pravice kakor zakonski mož, in hišna prijateljica se zakonske žene ne boji in tudi prav nič ne sramuje. Razmere med Jauci so torej še uprav rajske, in kulturni Kitajci jih iz dna duše zaničujejo.

LUŽIŠKI SRBI.

Malo je znano, da živi v Nemčiji slovanski plemo, katerega ime je Srbi, dasi nima nobene pravega stika z balkanskimi Srbi in je njihov jezik soroden severnim slovanskim jezikom. Nemei jih imevajo Vendé. Po selitvi narodov so se ti Srbi naselili med Salo, Babro, Havelo in Krušnim gorovjem ter so tvorili ogromen slovanski narod. Svet med Berlinom, Lipskem, Draždani in Frankofrodom je bil slovanski ter so sledovi v imenih mest, trgov in vasi, rek in gor še do danes ohranili deloma. Nesloga, popustljivost, brezbriznost Srbov so pomagale nasilni germanizaciji. Nemei so obkolili Slovane z železnim, vedno bolj zožujočim se obročom in jim vzeli svobodo, vero in končno tudi narodnost. Srbi so se tajali kakor sneg pod vročino, in danes je ostalo od nekdanj večmiljunskega naroda jedva še okoli 150,000 duš. L. 929. jih je podvrget nem-

Zdravilo zoper kašelj.

Kedar potrebujete zdravilo zoper kašelj, tedaj potrebujete dobrega. Nikoli se nebojte zmotiti, če zahtevate dobro preiskuseno in učinkovito zdravilo, znano kot

Mr. W. Kolodziej, Chester, W. Va., nam je pisal: "Jaz sem bil bolan zaradi kašlja, ki me je mučil že dolgo časa. Ko sem kupil Severov Balsam za pljuča, Boljših ni. Moji otroci so imeli tudi kašelj in postali so zelo bolni. Sedaj vse je bilo sastonj. Ko smo pa kupili Severov Balsam za pljuča je kašelj sploh izginil."

Severa's Balsam for Lungs

(Severov Balsam za pljuča). Ne rečite samo: "Želim nekaj za moj kašelj." Navadite se zahtevati zdravilo po njegovem polnem imenu, da se izognete nadomestitvi. Zadnjih 37 let je Severov Balsam za pljuča uspešno zdravil kašelj in prehlade in take boleznikaterih prvi pojavi so kašelj, kot na pr. kašelj pri influenci, vnetju sapnika, cirovskem kašlju, hripavosti in vnetju grla. Isti je izvrsten za odrasle in otroke. Cena 25 in 50 centov. — V lekarnah vsespovsod.

Severa's Cold and Grip Tablets (Severove Tablete zoper prehlade in hripje) so znane, da preženejo prehlad v najkrajšem času.

Severova družinska zdravila so napredaj v lekarnah vsespovsod. Zadrževanje "Severovih" ponjehovim polnem imenu. Če jih ne morete dobiti v domači lekarni, naročite jih naravnost od

W. F. SEVERA CO., Cedar Rapids, Iowa

Največja slovenska zlatarska trgovina

FRANK ČERNE

6033 St. Clair Ave., : Cleveland, Ohio

Ure, verižice, prstane, broške, zaprtnice, medaljone, itd. Popravljamo ure po nizki ceni.

Podružnica Columbia Gramofonov in gramofonskih plošč slovenskih in drugih. Se prodaja na mesečna odplačila.

Pišite po cenik, kateri se Vam pošlje brezplačno.

Najboljše blago.

Najnižje cene.

PAZITE IN HRANITE

Narodni izrek pravi: "Pazite na vaš beli denar za črne dneve." To pomenja toliko kakor prvo pazite in hranite dokler ste še zdravi in mladi, da boste imeli nekaj za stara in onemogla leta.

Vsak človek mora paziti in hraniti, ke le to je edina pot, ki vas vodi v neodvisnost. Prvi dolar, ki ga date nastran, se lahko ceni kot temeljni kamen poslopja za katerim vsaki stremi. Dobro je vedno imeti na pametu narodni izrek ki pravi: "Zrno do zrna pognuče: kamen na kamen palača". Najtežje je početi ali brez početka ni nikdar ničesar. Zatorej pričneite vlagati vaš denar še danes, ampak pazite, da ga nalagate v gotovo in varno banko. Z vlogo enega dolarja dobite vašo bančno knjižico.

Mi sprejemamo denar na hranilno vlogo in plačamo po 3% obresti od njega.

Pošiljamo denar v Italijo, Rusijo in Francosko. Prodajemo prve posojilne mortgage (markeče) in dajemo v namjem varne hranilne predale.

Sprejemo upise za parobrodno potovanje v staro domovino po vojni.

KASPAR STATE BANK

1900 Blue Island Avenue, Chicago, Ill. Kapital, vloge in prebitek znaša nad \$6,000,000.

ški kralj Henrik I. in L. 968. jih je nemški cesar Oton I. prisilil s krvavo krutostjo, da so sprejeli krščanstvo. Kasneje so imeli Srbi ali Sorbi razne nemške vladarje, in neštne vojne so iztrebile Srbe z ognjem in mečem. Leta 1526, so padli celo pod Avstrijo ter jih je cesar Ferdinand I. zaradi protestantstva silno preganjal in zatiral. Danes so Srbi razdeljeni v Gornje in Dolnje Lužičane ter žive v Saški Prusiji. V saški Gornji Lužici jih živi še nekaj nad 30,000, v pruski Gornji Lužici pa nad 45,000 duš. Sasi postopajo z njimi, ker jih je pač le še malo, še ponekod tolerantno. Brutalna Prusija pa seveda ne pozna sentimentalnosti. Večinoma so lužički Srbi evangelsko luteranske vere, večina saških Lužičanov Srbov pa je katoliška. Ohranili so svoj jezik, svoje šege in navade ter narodno nošo. Večinoma so kmetje in delavci, a imajo tudi zastopnike vseh srednjih stanov; profesorje, duhovnike, žurnaliste, učitelje, trgovce in obrtnike, ki so zavedno narodni. Žal, da jim je vera — kakor Slovacom — razecepila vso literaturo, tako da pišejo luteranski Srbi v drugem in katoliški Srbi v drugem narečju. Pametni Srbi se zdaj trudijo, da bi imeli vsi enoten književni jezik. Mesto Budišin (Bautzen) ob gorenji Sprevi je središče saških Srbov. Tam imajo svoj Narodni dom s tiskarno, narodnim muzejem, knjižico, čitalnico in društvi. Na starem budišinskem pokopališču leži mnogo slavnih srbskih prvoborniteljev. Z narodopisnega stališča ima življenje lužičkih Srbov mnogo zanimivosti.

elia africana. To seme skuhaajo, olupijo in zmečkajo, tako da se izpremeni v mlečnato kašo, ki jo opoprajo, ožmejo in napravijo iz nje pogačice. Sveže, so te potice umazano belo, in njihov okus ne spominja prav nič na sir. Ako pa jih pustiš nekaj tednov na zraku, postanejo najprej sive, nato rumene in naposled rjavkaste. Vonj je izprva skustast, nato postane kiselkast. Sčasoma se izpremeni tudi okus. Dočim je bil od kraja samo po popru, te začne spominjati vedno bolj na sir. Temeljite bakteriološke preiskave so dognale, da se vrši tu zares popolnoma enak proces kakor pri pripravljanju sira, tako da moremo imenovati "pembe" v resnici — sir, ki raste na drevju.

"Čas"

je edina slovenska revija v Ameriki. "Čas" prinaša lepe povesti, koristne gospodarske in gospodinske nasvete, znanstvene zanimivosti, podučne in narodu potrebne razprave, mnogo mičnih slovenskih pesmic in poleg tega pa prinaša lepe in umetniške slike.

List shaja mesečno na 32 straneh in stane samo \$2.00 na leto, za pol leta \$1.00. Naroča se pri "Čas", 2711 So. Millard Ave., Chicago, Ill. v Clevelandu in okolici pa na 6033 St. Clair ave.

Trinerjev zdravstveni koledar.

Bolj krasen, kot še kedaj popred je novi Trinerjev stenski koledar za leto 1918. Velikostna slika Boginje zdravja, s zeliščnimi zmesmi Trinerjevih zdravil v svojem naročju tvori središče, pet zgodovinskih slik ilustrira evolucijo zdravil in dve sliki kažejo moderno opremo Trinerjevega Keminega Laboratorija. Pošljite 10c za pokritev poštnih stroškov. Jos. Triner, izdelovalec Trinerjevga ameriškega zdravilno grenkega vina in drugih zdravil. Jos. Triner, 1333-1343 S. Ashland Ave., Chicago, Ill. (Adv. 3x)

Stranka

Canonsburg, Pa.

Naznanjam članom socialističnega kluba št. 118 J. S. Z., da se bo vršila redna mesečna seja dne 16. decembra ob devetih dopoldne v navadnih prostorih.

Člani udeležite se polnoštevilno, ker je to zadnja seja tega leta. Rešiti imamo več važnih točk. Izvoliti imamo tudi novi odbor za bodoče leto.

Bratski pozdrav. John Bobnar, tajnik.

Ameriških

Družinskih Koledarjev ni več. VSI SO RAZPRODANI!

Opozarjamo klube in posameznike, da za enkrat ne sprejemamo nobenih naročil. V slučaju, da dobimo kaj koledarjev nazaj, bomo to obvestili v Proletarcu. Mnogo naročil smo že morali zavrniti.

Vknjigovestnici je še vedno nad 200 nevezanih koledarjev, toda ti so že vsi naročeni. Naročniki naj vpoštevajo, da upravnik ne more poslati koledarjev, ako jih nima. Mehko vezani se lahko pošljejo, ko so dotiakani, druga reč pa je s trdo vezanimi, in posebno še letos, ko primanjkuje izučenih knjigovestov. Večje knjigovestnice sploh niso "hotele prevzeti tega dela. Smešno je tudi to, da hočejo imeti prvi koledarje tisti, kateri so jih zadnji naročili.

Koledarjev smo imeli letos več tisoč premalo. Na ponovno izdajo ni misliti, ker je tisk razdrt. Vsem tistim, kateri ne dobe koledarjev, vrnemo denar, oziroma poštno znamke.

Pred nekaj dnevi je bil v North

Dakoti pri koliziji uničen "ekspresni voz" od Northern Pacific železniške družbe. V knjigovestnici so mnenja, da je bilo v tem vozu tudi nekaj naših koledarjev. Kako je s to rečjo, bomo zvedeli v par dneh.

Upravništvo.

LISTU V PODPORO.

John Strajner 50c. Nace Zlemberg 50c. Oba v Glencoe, O. Fr. Grile, Blaine, O. \$1.25. Joe Hrovat, Pullman, Ill. 50c. Skupaj\$ 2.75 Zadnji izkaz 274.78 Vsega skupaj\$277.53

LISTNICA UPRAVNIŠTVA.

Pratika Publishing Co. — 45 Vesey St. New York City. Oglasa ne priobčimo, dokler ni stari račun od treh let nazaj poravnat. Sploh pa tudi ne vrjame, da bi Vi spisali kaj prida pratiko. Ni vredno oglaševati vsak "šmir", ker se potem naročniki jeze.

Znano je, da kukavica ne vali, nego da znaš svoja jajca — 4—5 na leto — v tuja gnezda. Tuja tica izvali kukavičje jajce in mlada kukavica je toli požrešna, da imata očim in mačeha dovolj dela, da moreta nasiti vsiljenko. Navadno vsi ostali mladiči v gnezdu od lakote poginejo, če jih kukavica ne pomeče iz gnezda. Neki naravoslovec, ki je več let opazoval kukavice, trdi, da bi stariši ne mogli znositi dovolj hrane svojemu mladiču, ker so prenerodni in prenemumni. Zato prepnušajo svoje je potomec pametnejšim in urnejšim tiam. Kukavica žre najraje kosmate gosence; zato je koristna tica. Kukavica živi do trideset let. Ako kukavica bi sama valila, bi zabož kinalu izmrli in kosmate gosence bi uničile vse gozdove.

Slovenci v preteklosti.

(Konec s 5. strani.)

je pridružil, ko je bil že humanizem zrahljal v njem tla za proticerkveno smer. Plemič je dobil ugodno priliko, da se polasti cerkvenega imetja in z odpravo cerkvenih praznikov zviša tlako svojemu podložniku. Sicer so bili med plemiči tudi idealni nagibi, ki so jih dovedli v novo smer. Podložni kmet je pa upal, da mu nova vera prinese zboljšanje njegovega gospodarskega stanja, ker se je sklicevala na evangelij, za reformacijo vir verskega spoznanja, ki govori o bratstvu in ljubezni.

9. Propadli smo na obeh straneh: slovenska reformacija je bila udušena, kmeti so uporili potlačeni.

Slovenska reformacija pomenja za nas slovensko knjigo, slovensko šolstvo, slovensko cerkev. Ni s tem rečeno, da je bilo vse to že urejeno, marveč dani so bili pogoji k razvoju slovenskega duševnega življenja. Naslanjali smo se na Nemece, ker smo bili pač del nemške države; toda nismo slepo posnemali nemške oblike, ampak smo jo skušali prikrojiti svoji osebnosti in to seveda v mejah, danih po tedanjem našem razvoju. Ako bi se bilo nemoteno nadaljevalo literarno-kulturno gibanje slovenske reformacije, bi bilo to na korist slovenski narodnosti.

Prilika posvetne in duhovne oblasti, države in cerkve je bil velik. Plemstvo, ki je bilo zelo avtonomno, se je umikalo korak za korakom, ako je od tega pričakovalo koristi zase. Meščanstvo je bilo gospodarsko navezano na deželnega kneza, ki mu je dovoljeval in branil tržne pravice nasproti plemstvu, da je imel zopet sam v meščanih oporo zoper plemiško gospodo. Tako se je izvršila protireformacija.

Kmetje so bili v svojem socialnem boju osamljeni. Mesta jim niso dosti pomagala, ker so bila gospodarska nasprotja med njimi in kmeti zaradi trgovanja. Plemiči so bili iz umevnih razlogov proti svojim podložnikom. Zato so jih denuncirali cesarju, govoreč o "pobožnem zvemem plemstvu" in o "nezvestem slovenskem kmetu." Mišljenje in ravnanje cerkve pa označujeta te dve dejstvi: Peta cerkvena zapoved se na Tolminkem

Glasi Wisconsin Historical Society piše: Približno pred sto leti, ko so živeli v sedanji državi Wisconsin samo Indijanci in loveci, ki so tržili z vzdolžnimi mesti s kožuho, je obstajala v teh krajih še jako slaba poštna zveza. Le malo pisem je bilo pisanih ali sprejetih. Vlada je imela v teh časih v tej državi dve trdnjavi, ki sta bili zasedeni z vojaki, in sicer: Fort Howard in Fort Crawford. Ako so hoteli vojaki odposlati svoja pisma do bližnje pošte, ki je bila za prvo imenovano trdnjavo v Chicagu in za drugo v Galeni, so morali vojaki sami dobiti in plačati moža, da je nesel pošto; ta je moral poznati težavno pot in biti pri volji, da se je podal v nevarnost. Pozneje, ko je bila ustanovljena prva poštna postaja v Green Bayu, so morali najeti stalnega moža, ki je bil za to sposoben, da je nosil na konjskem hrbtu pošto iz Chicage in obratno. Pot tega poštnega nosilca je bila silno težavna. Pravih cest ni bilo; bile so le ozke steze, višje se po gozdovih, ki so bili polni Indijancev in tudi belopoltničev, katerih tudi ni bilo mogoče prištevati vedno vseh k najpoštenejšim. To so bili po večini loveci, ki so tržili s kožuho. Potovanje v Chicago in nazaj je trajalo en mesec, ali še celo več, ako je bilo slabo vreme. Poštni prenašalec je imel s seboj za stražo več Indijancev, ki so bili zanesljivi ter so poznali steze, ki so se križale po gostem gozdu. Poleg pošte so morali nositi s seboj tudi živež in mnogo odev, posebno v zimskem času, ker niso mogli priti vselej do indijanskih bivališč ali do lovskih koč. Oboroženi so bili č' nog do glave, da so se mogli braniti pred medvedmi in volkovi, katerih je bilo vse polno po gozdu. Mnogokrat je pot trajala tako dolgo po samotni, da jim je zmanjkalo živeža in so morali živeti po več dni od same divjačine. Najboljše steze so držale na tem potovanju iz Green Baya ob reki Fox, odtod ob reki Manitowoc do reke Sauk in odtod do kraja, kjer je sedaj mesto Milwaukee, kjer so se nahajali prvi loveci. Od Milwaukee je šla pot do Shunk Grove in od tam do Groose Point in Chicago. Razen lovske naselbine v Milwaukee je bilo edino bivališče belih mož do Chicage takozvana Quilmette Cabin v Groose Point.

Ni lahko razumeti, kakšna je pravzaprav sila velikih topov, to se pravi njihov premera in razdalna sila. To, kar imenujemo 15-palčni top, — kar pa pomeni le toliko, da meri žrelo topa 15 palecev v premeru, — bo pognalo krogo naravnost skozi ploščo ali zid iz 12 palecev debelega jekla in sicer iz razdalje sedmih milj. Sila največjega topa na kopnem, kar se jih je kdaj napravilo, — namreč nemške 16 in pol palčne havbice, je taka, da razbije izstrelek iz jekla in cementa zgrajen fort kakor oreh.

Najti je dve vrsti topov, mornariške in armadne ali kopne. Ker je laže z njimi manipulirati kot z onimi na ledjah, so topovi na kopnem težji. Osem do deset milj je največja razdalja, ki jo more na morju zmagati strelec pri topu. Največji mornariški top je 15-palčni angleški top na znanih dreadnoughtih, in največji kopni je nemška havbica. Novi 16-palčni topovi Združenih držav, ki branijo Panamski prekop in New York pri Sandy Hook, imajo granate, ki tehtajo preko ene tone. Ti velikanski topovi potopijo lahko ladjo, še preden se prikaže na horizontu.

Sedaj nimamo več brutalne navade kazati radovednemu občinstvu kršilec zakonov, a ta oblika kazni je bila v prejšnjih časih več ali manj običajna. Ko so v Prusiji leta 1538. usmrtili tri glavne voditelje prekrševalcev, so njih trupla javno razobesili v veliki železni kletki na zidu cerkve sv. Lamberta v Muenstru. Ruska carica

ni tako glasila, kakor dandanes, marveč: "Ti imaš odrajtovati zapovedano desetino in kvar-tež!" A ko je bil udušen slovensko-hrvatski upor 1573. leta, je zadelo vodjo upornikov, Matijo Gubea, nečloveška kazen, prikrojena po erdeljskem vzoru, da so ga kronali sedečega na razbe-ljenem železnem prestolu z žarečo železno krono, katero je predložil cesarju v potrjenje tedanji hrvatski ban, zagrebški škof Jurij Drašković. In vendar je ob istem času sam ostrogoški nad-škof Anton Vrančić po porazu kmetov pisal ce-sarju, da se živini na Hrvaškem godi bolje nego kmetu!

Isto tako se je varal slovenski kmet glede reformacije, ki je pač proglasila versko svobodo, a ni hotela ničesar slišati o socialni olajšavi: teore-tično zato, ker se je reformacijsko krščanstvo vje-malo z evangelijskim naukom, da nas je kršča-nstvo sicer osvobodilo izvirnega greha, a ne nje-govih nasledkov, kamor spadata tudi nesvojnost in podložništvo, ter da je vsaka oblast od Boga; praktično pa zato, ker so bili plemiči glavni po-krovitelji reformacije.

Ako bi se bilo kmetom posrečilo, da bi si bili izvojevali gospodarsko zboljšanje, bi bili s tem pridobili v socialnem oziru. Rastla bi bila njihova samozavest, samostojnost, pcdjetnost; one po-manjkljivosti značaja, ki jih rodita negotova eks-istenea in hlapčevstvo, bi se bile začele izgubljati. Gmotni temelj je prvi pogoj vsakemu višjemu, umskemu in nraavnemu življenju. Ni nobenega dvoma, da bi bilo vse to v zvezi z literarno-kulturnim gibanjem, ki ga je započela reformacija, samo na korist slovenski narodnosti.

10. Taka je bila naša preteklost. Zakaj novo dobo, sedanost, računam od tega časa, ko se je zopet osnovala ljudska šola pod Marijo Terezi-jo in se je pod Josipom II. odpravila nesvojnost kmetov. S tem se je začela duševno in gospodar-sko vzdigati iz mrtvila masa slovenska in ta raz-voj se ni več pretrgal. Začeli sta se oživljati slo-venska književnost in znanost po vzorih refor-macije, a fevdalizmu, ki nas je bil pohlapil, se je jel bližati padeš korak za korakom. Odslej gremo kvikišu, čeprav ne vedno v ravni črti.

Katarina II. je dala svojega frizerja obesiti v veliki železni kletki, kajti dvorjani so se pritožili pri carici, da ima ta frizer predloha ušesa, to se pravi, da prislukuje. Edvard I., angleški kralj, je dal zapreti grofice Buchanan in sestro Roberta Brucea v dve veliki železni kletki, kateri so obe-sili na stolp gradu v Berwicku. To se je zgodilo leta 1306. — Aleksander Veliki je držal sedem mesecev filozofa Kalistena v železni kletki, ker slednji ni hotel priznati, da je Aleksander vladar po božji milosti. — Celih dolgih enajst let pa je imel francoski kardinal Batur priliko študi-rati, kakšni so občutki ujetega kanarčka. Da pre-didemo k bolj bližnjim časom, je bila velika železna kletka, postavljena na kolesa, katero so zgradili Buri za pokojnega Cecil Rhodesa tekom južno-afriške vojne. Rhodes pa le raditega ni prišel v to kletko, ker se je general French nepričako-vano vrnil v Kimberley.

V londonskem kraljevem dvoru imajo ogrom-no sobano, v kateri ni drugega kakor ob steni vse polno omar iz mahagonijevega lesa. V teh ogrom-nih omarah so spravljene obleke angleške kralji-ce. Nadzorstvo nad to dvorano ima posebna nad-zornica z dvema pomočnicama. Vsak večer dobiva komornica pismeno obvestilo, katero obleko želi kraljica drugi dan obleči in kateri čas naj bo obleka pripravljena. Vsaka obleka je v omarah zaznamovana s posebno številko. Komornica vodi natančno knjigo, kdaj je bila kaka obleka nare-jena in kateri dan jo je kraljica oblekla. Vsaka obleka leži v garderobi šest mesecev in ves ta čas jo obleče kraljica k večjemu osemnajstkrat. Po preteku tega časa se obleka prenese v druge prostore in potem podari ali pa proda. V Londonu samem jih ne more nihče kupiti, temveč se pro-da v druga mesta, največ pa gledališčem. Ta odredba je bila izdana zaradi tega, ker so kral-jici Aleksandri predstavil na plesu nekega dne damo, ki je imela na sebi obleko, ki jo je kral-jica nosila ravno nekoliko dni prej. Kadar želi kraljica novo obleko, se to sporoči njenemu kro-jaču, kateremu se tudi natančno opiše, kakšna naj bo obleka. Krojač pusti nato napraviti več opisanih oblek in kadar pride kraljica h krojaču, pri-dejo pred njo gospodične, oblečene v obleke, ka-kršne si je kraljica naročila. Ako želi na oblekah kake izpremembe, se njene besede stenografirajo, in izbrana obleka točno po njeni želji prenaredi. Vsaki dvorni dami, ko pride na dvor, se naroči, da se ne sme oblačiti po okusu kraljice ter da si ne sme nikdar dati sešiti obleke po njenem kroju.

V južnem Tennessee — in sedaj tudi v šte-vilnih drugih krajih — se izmenjavajo popolnoma nove ograje iz žice za stare, zveržene lesene o-graje, katere so pošteni sinovi preteklih genera-cij s težavo obtesali ter postavili na mesto. Ljud-je, ki dajejo te popolnoma nove in drage žične ograje, in farmerji so zopet ponosni ter srečni, da so dobili te nove žične ograje. Tako je zado-voljno vse vpraš.

Odgovor na vprašanje, zakaj se vrše te iz-menjave, pa daje svinčnik, navadni svinčnik. Pred dvema letoma je popolnoma zmanjkalo stare ce-drovine in ostalo je le še mlado dreve, katero se pa ne more rabiti. Tedaj so pričeli izdelovalci svinčnikov uvažati cedrovino iz inozemstva; a prišla je vojna in vse je izgledalo, da bodo postali svinčniki tako dragi kakor jajeja ali premog. Gotovim agentom pa se je posrečilo ugotoviti, da je v nekaterih okrajih dežele na milje in milje naj-boljše vrste cedrovine, ki služi kot ograja ob po-tih ter med polji in pašniki. Ta les je popolnoma izkušen ter vreden novih ograj iz žice.

Ako čitaš Proletarca, pa spo-znaš, da je dober list in te zanima, tedaj ga pokaži še tovarišu in mu ga priporoči, da bo tudi on to izve-del, kar izveš ti in se rautič, česar se učiš ti. To bo duševni dobiček zate in zanj.

Za vsebino oglasov ni odgovorne ne upravnništvo ne uredništvo.

Kaj je vaša izbira?

Ali imate raje neprebavnost zaprtje, glavobol, z jetrnimi in želodnimi neprilikami, ali dolgo in srečno življenje? Če hočete i-meti to, tedaj skrbite za svoj že-lodec s pomočjo Trinerjevega grenkega vina, ki regulira delovan-je prebavilnega sistema. Triner-jevo ameriško grenko vino vas oprosti vseh želodčnih bolečin, toda nikar ne jemljite poceni po-naredkov. Le priprave Trinerje-vega zdravila garantirajo uspeh. Po vseh lekarnah. — Druga iz-vrstna zdravila za to sezono so Trinerjev pomirjevalec kašlja, ki da je hitro pomoč pri prehladu, kašlju, hripavosti, bronhitisu, itd. in Trinerjev liniment, katerega hvalijo tisoči, ki so trpeli na rev-matizmu, nevralgiji, itd. Po lekar-nah. Jos. Triner, kemist, 1333—48 So. Ashland ave., Chicago, Ill. (Adv.)

Central Hotel
Conemaugh, Pa.
Fred. Mosebarger,
LASTNIK.

Dr. W. C. Ohlander, M. D.
Zdravnik za notranje bolezni in ranocelnik.

Zdravniška preiskava brezplačna — plačati je le zdravilo. 1924 Blue Island Ave., Chicago. Ureduje od 1 do 3 popol.; od 7 do 9 zvečer. Izven Chicaga živeli bolniki naj pišejo slovensko.

ZANIMIV ČLANEK O NADZORO-VANJU BANKE EVANE "CLEARING HOUSE"

Kaj to pomeni za ljudstvo, če je banka pod nadzorstvom "Clearing House". Vse banke, ki imajo zvezo s Chicago Clearing House, so podvržene strogemu nadzorovanju od uradnikov tega zavoda. Pregledovanje računov in imetja se mora vršiti najmanj enkrat na leto. Izvedenci natančno preiščejo stanje vsake banke. Vse gotovino preštejejo, pregledajo vse note, varščine, vključbo in druge vrednostne listine, se prepri-čajo o fondih, ki so naloženi v drugih bankah in pregledajo knjige in račune. Če najdejo izvedenci kake slabe ali dvomljive vrednostne listine, se te ne štejejo več kot imovina banke. Ako se je skrčila vrednost bančnega premože-nja, mora banka kazati pravilno vred-nost v svojih knjigah. Če banka drzno špekulira in se ji pride na sled, mora to takoj opustiti. Vse, kar je slabo, ri-skirano, se mora takoj odstraniti in na-domestiti z boljšim. Če vsega tega banka hitro ne popravi in stori, izgubi vse nadaljnje ugodnosti in pravice, ki jih uživajo banke, katere so združene v Clearing House.

Kedar se odvzamejo kaki banki te ugodnosti ali če ni sprejeta v Clearing House ima slednja za to dober vzrok. Na drugi strani pa je o banki, ki je članica te zveze, že to dovolj jasen dokaz, da ima dobro imovino, da je njen kredit dober in da vodi svoj denarni promet po predpisih, varno in sigurno.

Načrt za nadziranje bank potom Clearing House je bil izdelan v Chicagu pred desetimi leti, od katerega časa na-prej ni bankrotirala niti ena banka, ki je bila v zvezi s tem Clearing Housem. Ako je šlo na ali drugi banki slabo vladel panike ali vojske, so ji takoj pri-skočile na pomoč druge Clearing House banke in ji pomagale, dokler se niso povrnilo zopet normalne razmere. Za Clearing House nadzorovalni načrt se je pokazal tako vreden, da so povsod, kjer koli se nahaja kak Clearing House, sprejeli ta načrt.

American State Bank je v zvezi s tem Clearing Housem, je pod njegovim nadzorstvom in ima vse privilegije te banke, kateri poda vsako leto pet po-polnih računov.

American State Bank pa je tudi pod državnim nadzorstvom in odda vsako leto pet detajliranih računov o stanju Banking Departmenta države Illinois.

Napravite NAŠO banko za VAŠO banko in Vaš denar bo varen in ga lahko dvignete, kedar ga želite.

Vprašajte za seznam naših First Gold hipotek. Kakor tudi seznam \$100.00 in \$500.00 zlatih hipoteknih bondov.

J. Triner

predsednik.
AMERIŠKE DRŽAVNE BANKE
Blue Island Ave., vogal Loomis in 18. ceste.

PAIN-EXPELLER
je postal domača beseda v vsaki slovenski družini radi neprekosljivega čina pri tolikih bolečinah in nadlogah.
Sedajne razmere so nas primorale, povišati ceno na 35 in 65 centov za steklenico, ako hočemo, da ostane iste kakovosti in da enako učinkuje.
S tem imate jamstvo, da staro, dobro sredstvo z isto močjo tudi dobite. Nikar se dajte premetiti z nizo ceno ničevrdnih ponaredb.
Stari, pravi Pain-Expeller dobete le v zavitku kot je tu naslikan. Pri kupovanju pazite na sidro znamko, na besedo Loxol in na naše ime.
Pravi Pain-Expeller je dobili v vseh uglednih lekar-nah in naravnost od nas. Steklenica za 65c. je kor-istnejša kot pa za 35c. ker obsega več kot dvakrat toliko.
F. AD. RICHTER & CO.
74-80 Washington Street, New York

CARL STROVER
Attorney at Law.
Zastopa na vseh sodiščih.
Specialist za tožbe v odškodninskih zadevah.
St. sobe 1009.
133 W. Washington Street.
CHICAGO, ILLINOIS.
Telefon: Main 3989.

Ali veste za letovišče Martin Potočarja? Sreča. To je "VIL-LAGE INN" s prostornim vrtom za izlete.
Vodnjak z studenčno vodo na Martinovi farmi je poznan po vsej okolici.
Ogden Ave., blizo cestne želez-niške postaje, Lyons, Ill. Telefonska številka 224 M.

LOUIS RABSEL
SHAJALIŠČE SLOVENCEV.
NA 400 GRAND AVE.,
KENOSHA, WIS.
Telefon 1199.

MODERNA KNJIGOVESNICA.
Okusno, hitro in trpežno dela za privatnike in društva. Sprejemamo naročila tudi izven mesta.
Imamo moderne stroje. Nizke cene in poštena postrežba.
BRATJE HOLAN,
1638 Blue Island Ave.,
Chicago, Ill.
(Adv.)

SLOVENC!
pristopajte k
SLOVENSKEI NARODNI POD-PORNI JEDNOTI.
Naročite si devnik "Prosveta" List stane za celo leto \$3.00, pol leta pa \$1.50.
Vstanavljajte nova društva. De-set članov(ice) je treba za novo društvo. Naslov za list in za taj-ništvo je: 2657 So. Lawndale Ave. Chicago, Ill.

Naivečia Slovanska tiskarna v Ameriki je
Narodna Tiskarna
2146-50 Blue Island Avenue, Chicago, Ill.
Mi tiskamo v Slovenskem, Hrvaškem, Slovaškem, Češkem Poljakem, kakor tudi v Angleškem in Nemškem jeziku. Naša posebnost so tiskovine za društvo in trgovce. — — — "PROLETAREC" se tiska v naši tiskarni

KADAR potrebujete društvenske potrebine kot zastave, kape, regalice, uniforme, pečate in vse drugo obrnite se na svojega rojaka
F. KERŽE CO.,
3711 South Millard Avenue.
CHICAGO, ILL.
Cenilke prejmete zastonj. — — — Vse delo garantirano.

Edini slovenski pogrebnik
MARTIN BARETINČIČ
334 BROAD STREET Tel. 1475 JOHNSTOWN, PA.

Zaupno zdravilo dela čudeže
Skoro že 30 let se Trinerjeva zdravila uspešno rabijo z največjim zaupanjem. A to tudi pravega vzroka, ker zaupnost izdelovalca služi popolno zaupanje in čiščenje od strani številnih odjemalcev. Malo povišanje cen je sedanja potreba, da se obrani zanesljiva vsebina izdelkov. Branilo smo se dolgo zoper draginjo na vseh številnih potrebinah naših, a novi vojni davek nam je spodbil še zadnji steber in morali smo ceno nekoliko povišati. Vsak prijatelj Trinerjevih lekov priznava brez ugovora, da v sedanosti, ko moramo veliko več plačati za potrebščine, in tudi lekarja stane stvar več, ni bilo mogoče draginji v okom priti. Zato pa bo vrednost Trinerjevih lekov povrnila odjemalcem vse kar več plačajo za nje.

TRINERJEVO AMERIŠKO ZDRAVILNO GRENKO VINO
torej ima tako zaupanje in vseh med svetom, ker učini, da bol zgubi svoje stališče. Izmed vseh boleznih jih je devdeset odstotkov povzročeni in spočetih v žlodeu. Trinerjevo Zdravilno Grenko Vino očisti žlodec in odstrani iz notranjine drobovja vse nabrane nepotrebne in strupene snovi, ki so nekakšen brolg zlotvornih tvarin zavirajočih pravilno delovanje drobovja. Trinerjevi leki so prosti vsakovrstne nepotrebne mešanice in vsebujejo le potrebne zdravilne grenke koreninice ter krasno žarečo rdečee vino. V zadevi zabasnosti, neprebavnosti, glavobola, pol-glavobola, nervoznosti, navadne slabote, kakor tudi v želodčnih neprilikah, ki rade nadlegujejo ženske ob premenbi hitja ali rudarje in druge delavce, ko delajo in vdihavajo plin, če rabite ta lek, boste našli v njem neprecu-ljivo vrednost. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV LINIMENT
prodrere vselej v koren bolečine, zato pa je zlasti v slučaju protina, ali revmatizma, nevralgije, lumbago, otrplosti glečnjev in drugih, najhitrejša in gotova pomoč. Jako je dobro tudi v zadevah odrgrin in oteklin itd., tudi za drgnenje živcev in za mazanje po kopanju nog. Dobite je v vseh lekarnah.

TRINERJEV ANTIPUTRIN
je izvratno in prav prijetno zdravilo za navadno rabo znotraj. Posebno za ispiranje grla in ust; istotako za čiščenje ran, izpuščajev in drugih kožnih otvorov. Dobi se v vseh lekarnah.
Najnovejšo nagrado so dobila Trinerjeva zdravila na mednarodnih razsta-vah: Gold Medal—San Francisco 1915, Grand Prix—Panama 1916.
JOSEPH TRINER
MANUFACTURING CHEMIST
1333-1343 South Ashland Ave. Chicago, Ill.